

17
14.
15.
16.
17.
18.
19.

1723.

14. Kraestner, Abraham: An dignitas Doctoralis filium
a patris potestate liberet? simulque collegia
sua aeterna intima.
15. Kraestner, Abraham: De protestatione facto contra
varia, quae specialiter responsis juridico illustra-
tus... simulque collegia sua aeterna intima.
16. Kraestner, Abrahamus: De obligatione ad carcerem
ex causa rebiti in masculo et femina obtinente.
17. Kuenholdus, Fridricus Alexander: De eo, quod invito
altero facere licet in solutionibus.
18. Kuenholdus, Fridricus Alexander: De statu naturali
verum publicorum
19. ^{6.} Mascovius, Fr. Jacobus: De jure circa rem
monasterii in terris circuli Saxoniae superioris
praesentibus Saxonibus - Electoralibus. 3 Sept. 1723
= 1729.

1723.

26^{4. ed.} Mascovius, Jo. Jacobus: De regali imperialique

Augustorum Germaniae Augustarumque coronatione

2 Sempl.

21. Menckerus, Ludovicus: Dissertationis juris Communis
et Saxonicae: De reo ejusque herede ex delicto,

corporis afflictivam poenam merente; juxta

manu d. reg. d. d. 27 Julii 1719 & nisi tollatur ad

statuti expensarumque restitutionem obligato.

22. Philippi, Jo. Immanuel: De naturali scientiarum
conditionis nexu, virtutibus, robore atque defectu.

Libus . . .

23. Rivinius, Andreas Florens: De harmonie juris
vinculis cum naturali aequitate ostensa in doctrina
de quaestionibus per tormenta.

24. Rivinius, Joh. Florens: De pactis dubiis, in quibus
statutis derogant, vel visum?

1713.

25. Schubert, Georgius Adolphus: De auctore invito ad
agentem provocato.
26. Schubert, Georgius Adolphus: De re disintegrative
potestatis patris.
27. Schubert, Georgius Adolphus: De valuta fendi
absque domini consensu & usullo facta aliena.
Dome. 2 Saemph
28. Schubert, Georgius Adolphus: De venditione
inofficiosa.
29. Schubert, Georgius Adolphus: De fidejussione
pro filio pueris matrem contrahente
invalida.

1773
[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

VIII. 528.

16.

1 / 15

1723, 22

12

13

P 539

Q. D. B. V.
 DISSERTATIONVM,
 DE NATURALI
 SCIENTIARVM ERVDITIONIS
 NEXV, LIMITIBVS, ROBORE,
 ATQVE DEFECTIBVS,

PRIMA,

SISTENS, TVM PRAECOGNITA
 HVIVS THEMATIS NECESSARIA,

TVM IN SPECIE NEXVM IVRIS
 NATVRAE, THEOLOGIAE, ATQVE
 PRVDENTIAE IVRIS, PRAECIPVE POSI-
 TIVI VNIVERSALIS,

QVAM,
 CONSENSV

INCLVTAE FACVLTA. PHILOSOPH.
 PVBLICAE EXHIBET DISQVISIONI,

PRAESES

M. IO. ERNESTVS PHILIPPI,

DRES D. J. V. C.

RESPONDENTE

IO. CHRISTIANO PHILIPPI,

MEGAPOLIT. IVR. STVD.

LIPSIAE D. XII. MAJI A. cIdo Iccc XXIII.

LITERIS IMMANVELIS TITIL.

10

10

INSTITUTIONVM
DE VITAE
SCIENTIARVM
MORALITATIS
ALIQVOT

INSTITUTIONVM
DE VITAE
SCIENTIARVM
MORALITATIS
ALIQVOT

INSTITUTIONVM
DE VITAE
SCIENTIARVM
MORALITATIS
ALIQVOT

INSTITUTIONVM
DE VITAE
SCIENTIARVM
MORALITATIS
ALIQVOT

INSTITUTIONVM
DE VITAE
SCIENTIARVM
MORALITATIS
ALIQVOT

INSTITUTIONVM
DE VITAE
SCIENTIARVM
MORALITATIS
ALIQVOT

SECTIO PRIMA,
SISTENS
PRAECOGNITA, CIRCA
HUIUS THEMATIS TRACTATIO-
NEM, NECESSARIA.

§. I.

Non iniquo desudarunt opere, qui in eo *Thematis et*
omnes intendere nervos, ut *Originem, Pro-*
gressum, Fata, & Statum unius cujusvis
scientiae *modernum* sissent, quo exinde
perspici posset, quid in unaquavis hacte-
nus praestitum esset, quid superesset.
De his ergo viris etiam dici commode
potest, eos *nexum, limites, robur, defe-*
ctusque scientiarum exhibuisse. Ast, in hoc sensu nostrum non est
propositum, *nexum ambitumque* scientiarum evolvendi. Non enim
animus est, sistere illum scientiarum nexum, ubi consideratur, quo-
modo una scientia post alteram inventa fuerit, sed inquirendum no-
bis erit, quomodo una scientia, ex sua natura, vel aliam generet, vel
alio quovis modo ad eam referri queat. Porro à fine propositi ali-
enum est, sistere limites scientiarum *historicos*, docente nempe *histo-*
ria literaria; quatenus scientiae hactenus sint explanatae, sed po-
nam suo loco limites *naturales*, quinam scilicet sit ambitus scientiae,
tum ratione fontis & objecti ipsius, tum ratione humanarum vi-

A 2

riunt,

rium, & in fonte & objecto illius scientiæ detegendo. Denique, non de eo scientiarum *statu* sermo erit, quo consideramus, quid de aliqua scientia hæctenus dictum scriptumve sit, sed, quousque, tum natura objecti, tum nostræ cognitionis, adeoque totius alicujus scientiæ *natura* permittat, cognitionem certorum objectorum ad summum adigere cacumen, quum, in aliis, gradum sistere teneamur.

§. II.

*Sistuntus mo-
dus, cur præ-
cipue hoc the-
ma fuerit ele-
ctum.*

Et hujus rei deductio utilissima mihi visa fuit, quum ipsum hoc sit in aprico, quanto ordo singularum rerum desiderio appeti debeat, quantique intersit, *vires humane* cognitionis pervestigare. Non nego, hujus rei viros longe celebriores extitisse, aut existere potuisse antesignanos, cum quibus etiam meam tenuitatem, ne ex minima quidem parte, comparo. Sicuti nec meam hujus rei leuam intropectionem ita vendito, ut memet ipsum hoc thema propositum exhaurire velle, aut exhaustisse, persuasus essem. Interim tamen, quum propriam hic sequi meditationem proposuissem, non inique videbatur actum, si hac in re memet ipsum explorare tentarem, quid humeri qualescunque mei valerent, quid ferre recusarent. Pace ergo Tua, Lector Benevole, liceat expositionem hujus in se elegantissimi thematis, speciminis, cujusdam loco, Tuo subijcere acumini.

§. III.

*Adhuc quæ-
dam ratione
propositi no-
stræ monen-
tur.*

Longissime tamen conamen hocce meum a grassante hodie *Polyhistoria* studio distat. Non enim animus est, ex qualibet eruditionis parte aliquid *decerpere*, quod ii faciunt, qui nomen Polyhistoris, absque jure, affectant, si, in omni scientia aliquid, & in nulla aliquid solidi tenerint: sed in eo solum explorabo profectus qualescunque meos, ad quasnam *classes* commode omnis scientia humana referri possit, quamvis inde *nondum* adfit habitus earum scientiarum, quarum classes *nominare* didicimus: (coll. §. 18.) dein, quænam exinde scientiarum *discipline*, si naturam sequi velimus, *in specie* sint exhibendæ, quum non obligati simus, ad peculiarem cui libet scientiæ constituendam disciplinam, quum, certum solum rationabilium cogitationum systema peculiare, in disciplinam peculiarem reducere soleamus: & denique, quænam sint *termini* naturales disciplinarum, id est, quousque, per hunc rerum nexum, homini, non dico *omni* homini, sit possibile, seu, ut naturæ humanæ non repugnet, sci-

en-

entiam aliquam ad summam demonstrationis principia redigere, quum circa aliam in maniori cognitione persistere teneamur.

§. IV.

Hoc ipso vero jam intelliges, me scientiam non ubique rigo-
roso illo, quo disciplinam, ex firmissimis principijs deductam, to-
tumque conclusionum ambitum exhaurientem, notat, allumere ten-
tu, sed mihi denotare habitum nostræ cognitionis, per vires natura
produciibilem. Quod si igitur vires, dataque natura non sufficerent,
tum ad omnes objectorum proprietates sentiendas, tum certissimam,
ex collectis perceptionibus, seriem demonstrationis hauriendam,
hoc ipsum erit defectus ille scientiæ naturalis, adeoque & termini
naturales. Nec tamen, quantum huic rei introspectiendæ vires meæ
sufficient, præteribo, quænam scientiæ, meo quidem tenuissimo ju-
dicio, completum illum scientiæ conceptum ferre queant. Huc
vero multum facere utique cognovi, ne quis sibi ipsi sufficere blandia-
tur, ita, ut alios contemnat, sed, licet quis primario ad proprias excu-
tiendas vires obligatus sit, tamen, quum non omnia sciamus omnes,
merito & aliorum labores hanc in rem consulat. Quo magis enim
quis, post exultam prius proprii iudicii aciem, aliorum examinanda
cognitioni operam navabit, vero veritatis indagandæ stimulo
ductus, eo magis inde dignoscat, quousque scientiæ jam ad natura-
lem suam deducta fuerit terminum, & quid, adhuc dilucidius evol-
vere, ipsi sit relictum.

§. V.

Quum autem naturalem scientiarum nexum simus posituri,
(per rubric. disert.) sane primo loco, nunc ipsi omnis scientiæ fon-
tes naturales ponendi videntur. Hic vero, uti notum, duos depre-
hendimus fontes generalissimos, nempe: perceptionem & sensationem,
quam utramque generali consensu notioni includo. Num forte igitur
quænam ex perceptionibus, sint derivandæ? Atque, quum ad ambi-
tum scientiæ naturalem exhauriendum, omnes fontes sint referendi,
qui in natura rei sunt fundati; Jam vero in natura tam perceptio,
quam sensus, fons cognitionis sit; Sane, quod si disciplina quædam
ex utroque fonte deducenda esset, si naturalis ejus exhauriendus esset
ambitus, alteruter non sufficeret: Jam vero, si omnes percurrere
velis.

Quænam sint
fontes omnis
scientiæ na-
turales, sc.
perceptio &
sensus.

An inde nexus
scientiarum
deducendus?

velimus scientias, deprehendemus, nullam esse, quæ, absque combinatione utriusque fontis, ad fastigium suum *naturale* deduci posset. Promiscui ergo sunt fontes sensio & perceptio, adeoque nec ex altero classes scientiarum ponendæ, quod aliæ essent, quæ ex perceptione, aliæ, quæ ex sensione, derivandæ. Uterque enim fons, ad naturalem scientiæ habitum acquirendum, aliquid confert, quod, ex ipsa utriusque fontis natura, dignosci poterit.

§. VI.

Negatur ex natura primi fontis, nempe sensionis.

Nam, quod in specie ad sensionem attinet, hæc *primus*, ratio-
ne primi in omnibus hominibus *incipientis* consci, ut & *unicus*
omnis cognitionis de rebus, extra nos positus, *quatenus* earum cogni-
tio naturæ mentis non reque involuta, ac perceptio sui ipsius, sed in
eam introducitur per sensus externos, scientiæ fons est. Et tamen, ipsa
perceptione, peculiari mentis, a sensione diverso, actu, cognitionem *de*
rebus externis adaugemus, quum mens non solum, ex vi sua, abstractos
formet conceptus de sensionibus, hosque quasi in essentiam suarum
propriarum perceptionum mutet, sed, ex hoc ipso, varia *incognita* de-
tegit, *atenus* incognita, quod si *communem* hancce pluribus sensionem,
in hoc objecto non per ipsam *reiteratam* sensionem, sed conceptum
abstractum detegat. Immo hac in re unus præ alio felix est, ut, ad
quod ille per *peculiarem* sensionem demum pervenit, hic, per pro-
priam ad se, suasque *jam* habitas sensiones, attentionem, deve-
niat.

§. VII.

Negatur ex natura alterius fontis, nempe perceptionis.

Quod vero ad alterum cognitionis fontem, in natura nostra fun-
datum, *perceptionem* scilicet, attinet, omnium, quarum nobis ipsi sumus
consci, perceptionum, *atenus* unicus fons est ipsa perceptio, quia
nunquam *fidem* haberes, si quis diceret, hoc & illo modo aliquid *in*
mente evolvi, has & illas esse mentis operationes, nisi hujus *interna*
evolutionis & operationis esse *consci*. Vnde nec unicum verbum
perceptionem aliquam immediate communicat, sed solum signum est,
propriam tuam in te habitam perceptionem *jam* in mentem revo-
candi, ex quo, & posita simul *relatione* perceptionum, quod obiter mo-
vere liceat, possibilis est harmonia omnium hominum in *sermone*, *li-*
cet in quovis *plane aliud* perceptionum evolveretur Systema. Con-
tradictionem denique vocamus, combinationem, duarum invicem op-
posi-

positarum perceptionum vel sensationum, qua scilicet, posita una tanquam vera, in hoc idearum nexu, altera necessario falsa est.

§. VIII.

Quemadmodum vero, ex *combinatione* perceptionum diversimoda, novæ perceptionum oriuntur *series* atque *relationes*: Ita, quum verba sint signa perceptionum (§. 7.) etiam vides, novam verborum combinationem novam perceptionum seriem atque relationem utique in nobismet introducere posse. Verborum autem communicatio quum faciat speciem sensationis; Jam vero tota sensio adeo arctum, in augendam internam scientiam, influxum habeat: (§. 7.) etiam ipsam sensationem multum ad nostrum ipsotum facere perquisitionem cernes. In specie vero, quum *attentionem propriam sensationum* dicamus experientiam; Jam vero in propatulo sit, quantus scientiæ ambitus ex experientia hauriri queat; Tandem autem, quum alios homines tot sensationibus convenire nobiscum deprehendamus, ut ei, quod ipsi senserunt, fidem habere, certis circumstantiis certissimam queamus; æque, uti & *enarratis* eorum, quas habuerunt, perceptionibus, quum in nobis nullam deprehendamus contradictionem, fidem veritatis probabilissimam sapere, & demonstrationi fere æquipollentem, dare possumus: Sane & hac ratione scientiam internam, per experientiam augeri posse, deprehendes.

§. IX.

Dicta vero (§. 6. 7. 8.) sicuti satis evincunt, cur scientiarum nexus minus accurate ratione fontis *communis* tradi queat: Ita huc accedit, quod non, a primis incunabilis, ita attenti fuerimus, ut ubique annotassemus, quid per perceptionem, quid per sensationem cognovissemus. Hæc enim si existeret in nobis recordatio ordinis, singularium sensationum & perceptionum, adhuc *aliqua* ratio, scientias ita dividendi, esset, attamen etiam *non adeo* proficua, quum inde *nil amplius* colligi posset, quam, quod in hoc individuo ejusmodi naturale incrementum contigisset, ex quo vero nulla regula atque *extensio* ad omnes homines elici posset.

§. X.

Supponendi ergo sunt hi fontes, nexus vero scientiarum secundum aliam normam considerandus. Et hic in mentem veniebat, utrum hæc forte relatio, utrinæ mentis subjecta, accurata esset, qua

Quod ulterius deducitur ex utriusq; fontis collatione.

Et novo quodam argumento confirmatur.

Sistit objectum cognitionis generalissimas, quæ sunt.

*Dicit versatur
vel circa er-
rores, vel cir-
ca veritates.*

*Cur hæc di-
scernere eru-
ditus, debeat?*

scilicet notum est, nostram cognitionem versari vel circa detegendos errores, vel circa investigandas veritates. Jam utique necessarium eruditi, vere talis, requisitum est, ut verum a falso distingvat, adeoque ut *determinare* possit, quid error sit, quid veritas, quum alterutrum solum esse queat. Immo, quum tantus, in *omnibus* eruditionis partibus errorum mendaciorumque sit cumulus, sane is molem in se susciperet gravissimam, æque ac utilissimam, si quis hic abique errores a veritatibus segregaret. Si enim v. g. solam sumamus philosophiam, tanta hic errorum colluvies expungi posset, ut sponderem, *totum syste- ma* aliquod philosophicum, quatenus solum ostenderet, quales, inscientiis ejus singulis, deprehendantur errores, condi posse. Immo, quod si quidam errores *inveterati* sint, hi in ipsiis disciplinis in specie eradicandi prius videntur, quam veritatum, *proprie* sic dictarum, fisti queat nexus, quum alias mixtum potius veri falsique emergeret Chaos, licet in titulo nomen Philosophiæ, Theologiæ, Jurisprudentiæ &c. *divina* præfixum haberet. Quod? quod hic demum labor utilissimus foret, si ostenderetur, quomodo homines ad ejusmodi errores pro veritatibus assumendis, in primis quoad externam confessionem, ab interna convictione distantem, vel aliquo *commodo* vel *adfectu* vel *malitia*, pro varietate circumstantiarum, permoti fuerint, quosque *finis* pertinentiæ suæ habuerint, quibusque *speciosis* velamentis cutem, vel leoniam, vel vulpinam, obtegere, affleclaque corradere fuerint annisi.

*Quid obser-
vandum, ne
hic exceda-
tur.*

§. XI.

Id vero de nullo *veritatis* amico spero, aut præsumo, sed ingenue potius profiteor, me semper proclivem fuisse, & fore, ad aliorum opiniones, erroris inculpatas, magis defendendas, si unquam, absque veritatis, indeque in nos existentis obligationis, *detrimeto*, fieri poterit, aut poterit. Nimia enim carpendi lues impedit *attentionem*, ut quis ne *sensum* quidem alterius capiat. At sane omnis scientia nostra per *attentionem incipit*, & *crescit*, adeoque, quo magis quis attentus est, annon forte & alter vera loquatur, aut loquutus fuerit, tunc multo facilius, ex *collatione totius systematis*, robur aut imbecillitas demonstrationis dignosci potest, quam si quis, priusquam *historice* mentem alicujus plene cognoverit, iudex *in limine* exilire velit. Saltem adeo rationabilem de aliis foveo fiduciam, ut, quod de me scio, idem boni de aliis *sperem*, doleamque, si hæc bona memet spes fallat, aut fellere.

§. XII. Li.

§. XII.

Licet vero, in omni scientia, obligati sumus, quantum hujus rei datur naturalis *potestas*, ne errores immisceamus; licet etiam, in ipsa veritatum demonstratione, simul potiora mendacia, cur scilicet hoc nomine jure sint insignienda, commemorare utilissimum sit: (§. 10.) attamen, quum jam mecum perpenderem, an, si generalem scientiarum nexum, eumque naturalem, sistere vellemus, ille optimus foret, adeoque, ad eum eligendum, obligati essemus, ut scilicet, in quavis scientia, peculiare caput errorum, & peculiare dein demum veritatum, adstrueremus. Et hic, neque ex conceptu obligationis, neque scientiarum natura, ad hanc nexum speciem collata, id eruimus, ut præcise hic nexus esset præferendus. Si ergo multum concedam, nexus ejusmodi *arbitrarius* foret, h. e. licitus, quamvis non justus. At sic nemo nos arguet, quod aliam elegerimus methodum. Quamvis enim ipsa mea, quam elegi, methodus etiam, certo respectu, solum foret arbitraria: tamen hic jam major in me ratio extitit, hanc priori præferendi, quod in eo, quod *arbitrarium* est, ipsum propositum nostrum, unum præ altero eligendi, rationem electionis sufficientem dare videatur.

Nexus scientiarum, ratione objecti generalissimi, arbitrarius solum est.

§. XIII.

Id tamen, ex ante dictis, lucrati fuimus, ad *nexum* scientiarum plene demonstrandum, & fontes certos & certa *objecta* esse assumenda. Unde *nexus scientiæ est relatio fontis alicujus scientiæ proximi, ad proximum ejusdem objectum.* Hic vero in specie quædam, tum ratione fontis, tum objecti, notanda videntur. Nempe fontes scientiæ proximi sunt *initium* atque *incrementum* cognitionis, de illa objectorum serie, quæ ad hanc in specie scientiam spectat: sic v. g. multas doctrinas, quas jam, ex revelatione demum divina, cognovissimus, non cognovissimus, si hoc fonte destituti fuissimus. Quatenus ergo revelatio *primam* horum objectorum nobis communicat cognitionem, ipsumque harum doctrinarum nexum, eatenus sane revelationem, ipsamque harum doctrinarum nexum, eatenus sane revelationem, *fontis scientiæ Theologicæ* est: adeoque, si secundum hanc relationem, in nexum unius scientiæ cum altera inquirere vellem, idem esset, ac, quamquam *conclusiones objectaque ex principio hujus scientiæ non derivari queant, sed peculiarem requirant fontem.* Sic v. g. id quidem natura tanquam rationabile agnoscit, quod certus *expressus* gentium

Definitur nexus scientiæ, atque explicatur, ratione fontis, quoniam oriatur nexus.

B

confen-

consensus eas invicem obligare possit, aut ex natura mentis, non evincere possum, an gentes ejusmodi consentum expressum inierint, sed hoc ex *historia* verum, inter gentes gestarum, dignoscendum. Unde jus naturæ non sufficere dicimus, ad eas conclusiones suppeditandas, quæ ex jure gentium derivantur, quam jus naturæ hypotheticæ hic solum decidat, id est, posito v. g. hoc pacto, expresse inito, ponitur certa inter gentes obligatio: an vero ejusmodi pactum extet, in disciplina juris gentium disquiritur.

§. XIV.

Quænam disciplina in specie sint tractanda.

Quum vero, in omnibus scientiis, quæ peculiare proximum principium habent, & peculiaris scientiæ nomen gerunt, id finis deprehensuri, quod non novum aliquod peculiare principium *perceptionis* sistant; quippe nullius scientiæ principium, naturæ nostri interni consensu, contradicere, nec *sublimius* perceptionis, quam *ipsa perceptio*, principium dari potest; (§. 5.7.) aut *peculiare sensus* suppeditent principium, quod ratio tanquam verum admittit: vides, vice versa, jure ibi *peculiarem scientiam* esse constituendam, ubi *peculiare* deprehendimus principium *proximum sensus*; licet tandem omnium scientiarum proxima principia, ad principia, nostri ex perceptionibus consensu, relata, ab iisdem, *tanquam rationabilia*, adprobentur. Sicuti & tandem, ubi non peculiaria adsunt proxima sensus principia, peculiare scientiæ non ponendæ sunt, nisi, ob *nimum* objecti ambitum, commoditatisque causa, scientiæ dividantur.

§. XV.

Quatenus, ratione objecti, nexus scientiarum sistendus.

Porro circa *objecta* scientiarum quædam denotanda sunt, quæ *basis* sunt, inde sequentis scientiarum nexus. Nempe sub *notione objecti* comprehendendo omne, quidquid *ambitum alicujus scientiæ efficit* & *terminat*. Omnis autem scientia certa habet *objecta*, tum remota, tum proxima. *Remota* sunt omnia illa *postulata*, quæ in aliqua scientia sunt *supponenda*, aut *non in eadem* demonstrantur. Sic v. g. si in jure naturæ evincerem, quatenus, ex *voluntate principii*, rationabilis obligatio introduci queat, *jus civile* hoc juris naturæ principium *supponit*; quum vero jam in jure naturæ sit demonstratum, non in jure civili *denuo* demonstrandum est. Inter *objecta* proxima scientiæ quædam sunt *materialia*, quæ sunt ipsi fontes scientiæ proximi, & conclusiones inde deductæ. Sic v. g. materiale objectum
Theo.

Theologiæ, sunt credenda & agenda, in sacro codice revelata: quædam vero sunt *formalia*, scilicet finis scientiæ, tum *ultimus*, tum *intermedius*. Sic Theologia intendit efficere beatitudinem hominis, ordinem salutis ineuntis. Datur quoque peculiare scientiarum obiectum *personale*. Sic Theologiæ obiectum personale est homo viator. Si igitur nexum scientiarum, *ratione obiecti*, sistere velimus, prius ostendendum, quænam *supposita* scientia *communis* & *peculiaris* habeat, dein, quodnam cujuslibet sit obiectum *materiale, formale & personale*: tandem, quatenus obiectum *hujus* scientiæ ab *obiecto alterius* scientiæ distinctum sit, adeoque, quomodo una scientiæ, cum diversis aliis, *diverso* gaudeat *nexu*.

§. XVI.

Ex dictis patebit, omnes scientias habere tum *nexum* quandam *internum*, tum *externum*. *Internus* est *ejusmodi relatio principii scientiæ proximi, ad obiectum ejusdem, ut nec plus sit in obiecto, quam in fonte, nec plus in fonte, quam obiecto*, adeoque sinit ipsum *alius exter-*

ambitum terminumque scientiæ in se. *Externus* est *relatio fontis ad obiecti proximi unius scientiæ, ad fontem & obiectum proximum alterius*. V.g. si nexum Theologiæ demonstrare proponerem, *internus* foret, *connexio*, totius analogiæ fidei, cum principio revelationis divini; *externus* vero, pro varietate scientiarum, cum quibus conferri posset, *diversus* foret. Interim, si v.g. cum Jurisprudentia conferatur Theologia; hic ostendendum foret, quomodo *fontis* Theologiæ à *fonte* Jurisprudentiæ, item utriusque *objecta* invicem discrepent, quinamque sit illius *differentiæ* conceptus *abstractus*. Quam vero omnes scientiæ in *fontibus communissimis* conveniant (§. 7.); una vero scientia, *ratione cognitionis & hujus evidentiæ*, magis cum aliquo fonte *communi* cohereat, quam altera: (sicut v.g. si, in Jurisprudentia civili, aliquid ex sensu legis demonstraretur, hic vero dubius sit, non ad ejusmodi convictionem essemus deventuri, quam, si ex sola conscientia casus ille esset decidendus, quamvis id rationabile foret, ut hic casum illum ex lege civili decidere queamus) hæc *ultima summaque scientiarum relatio* est, quæ sit *ad scientiam fontium omnis cognitionis communium*: ex quo ipso patet, quod aliqua ejusmodi *prius ponenda*, ad quam *ultimo* *omnis veritas recurat*, tanquam ad *prima principia inde-*

Nexus scientiarum alius est internus,

Alius communis.

monstrabilia, i. e. quæ longa non opus habent demonstratione, modo voces intelligamus. *Hanc, suo ordine, tradet §. 2. Sect. II.*

§. XVII.

*Quarumnam
scientiarum
nexus hic sit
stendus, sc.
scientiarum
eruditionis.*

Hactenus dicta sicuti sistebant in genere, quid requiratur ad nexum scientiarum demonstrandum; ita jam accuratius ipsum *objectum nostri thematis*, quarumnam scilicet scientiarum nexum sistere proposuerimus, evolvendum, in præcognitis hisce, videtur. Nempe (per rubric. disert.) agemus, de nexu scientiarum *eruditionis*: adeoque earum scientiarum, quæ ad ambitum eruditionis *non pertinent*, nexum prorsus non indagabimus, sed & ipsas scientias (§. 4.) & earum nexum silentio præteribimus. Hoc ipso vero, tum in genere conceptum eruditionis admitto, tum in specie innuo, me eas solum scientias, quæ, meo quidem tenuissimo iudicio, aliquid ad ambitum eruditionis *faciunt*, quarumque cultoribus *nomen eruditorum* impertire solemus, in nexu ipsarum esse consideraturum. Hic vero quidam *completus* eruditionis conceptus, attamen prius nominalis, ponendus esse videtur, ut inde omnes scientiæ dijudicari queant, an possint *dici & esse* scientiæ eruditionis, & quænam *nec sint, nec* inde dici debeant eruditionis scientiæ. Hic enim duplex est finis nominalium definitionum, uti ex Logica constat. Hoc igitur respectu *eruditionem* voco

Sistitur completus eruditionis conceptus, attamen nominalis.

habitu mentis, per sedulam attentionem ad suas perceptiones ac sensationes acquisite, consistentem in solida, veritatum necessariorum & utilium, cognitione, earundemque, ad sui aliorumque felicitatem, quantum sua natura hoc faciunt, applicatione.

§. XVIII.

A completo nominali eruditionis conceptu differt completus realis.

Ast, quod si hic eum demum, sensu completo, *unice* eruditum dicere vellemus, qui *summam*, id est, omnem possibilem homini cognitionem *veritatis* atque *felicitatis*, actu possideret, quodnam quæso extitit, aut exisset inter homines individuum, quod sensu *illo* completo, dici posset eruditus? Nam, licet solum assumatur cognitio, *homini possibilis*, i. e. ut naturæ humanæ non repugnet; tamen, quoni homo non habeat habitus eruditionis infusos, sed potius successive ad majores progrediatur perfectiones; omnis vero successio supponat *remotionem aliquam effectus consequentis, cum antecedente*, adeoque *tempus* aliquod; nos vero insuper multum perdamus temporis otio, vel aliis, ad vitam sustentandam, necessariis utilibus & voluptuosis actibus:

bus: sane, si jam viceversa recolas, *quantum requiratur temporis*, si unus homo illud addiscere deberet, donec, sensu summo, eruditus dici posset, *etas*, viresque unius hominis non sufficient. Attamen, quam possibile sit, ut unus homo ita *generalem* eruditionis ambitum concipere queat, ut *largitudinem objectorum* cognoscibilem sistere possit, quamvis solum *in quibusdam habitum* acquirat eruditionis; (coll. §. 3.) quumque adeo *complexus ille scientiarum naturalis* sit, i. e. naturæ conveniens humanæ, licet non *ex habitu unius* hominis, quamvis *in nullum* caderet individuum: nos hic omnes illos vocabimus quidem eruditos, quibus tota antea (§. 17.) posita definitio tribui poterit: salva tamen distinctione, inter completum conceptum eruditionis nominalem & realem.

§. XIX.

Ad realem enim eruditionis conceptum completum *omnes* eruditionis *aliquid* conferunt, & *harum scientiarum complexus continet deum totam eruditionem*. Vnde quævis *est pars eruditionis*, & cuius eruditæ scientiæ, nominalis definitio eruditionis (§. 17.) competere debet completa, quamvis non realis completa. Dicimus ergo, v. g. Theologos esse eruditos, JCTos esse eruditos &c. id est, quod omnes hæ scientiæ quasi *suam particulam* ad summum eruditionis conceptum realem conferant, quo postea elicto, non dicere possum v. g. solam Theologiam, aut Jurisprudentiam, aut Medicinam, &c. &c. jam sistere completum realem, i. e. *totius* eruditionis conceptum. Idem enim esset, ac si reliquæ scientiæ ab ambitu eruditionis excluderentur, quum tamen omnes illi eruditi dici velint & mereantur, quamvis singuli aliam teneant scientiam. Illustrare hoc & exemplo poterimus: v. g. Si cuidam, per rei veritatem, competere omnes fundatæ potestatis species, tunc jus ejus reale foret completum: secundum nomen vero, ad omne id datur jus, ad quod rationabilis potestas. Hic conceptus inservit ad distingvendum justum ab injusto; aut non sequitur, cui nomen hoc competit, illi & completus realis juris conceptus, quamvis aliquod reale jus habere debeat.

§. XX.

Hoc ergo patet, eas scientias artesque non ad ambitum eruditionis referendas, adeoque nec nos earum nexum limitesque prolaturus, ubi, vel *definitio eruditionis* (§. 17.) plane locum non habet, vel

Omnes scientiæ, quibus quadam eruditionis conceptus competit, aliquid ad completum ejus conceptum conferunt realem.

Ab ambitu eruditionis excluduntur scientiæ, quæ si etiam

hinc vel definitio vel nomen eruditionis non competit; adeoque nec harum hic sistetur nexus.

si etiam sensu quodam, ad modum stricto, earum cultores, secundum *rem*, eruditi dici possent, tamen, ex usu loquendi, *nomen* eruditorum non gerunt. In priori relatione ab ambitu eruditionis excludo scientias noxias; i. e. noxam pro sine effectuque habentes, ut & minus utiles, hoc scilicet respectu, quod, licet quis eas teneret, tamen, si nihil amplius præstitisset, prorsus nomine eruditi indignus esset, si vero tantquam parerga tenuisset, quod non propter has eruditus sit dicendus. In posteriori relatione excludo ab ambitu eruditionis omnes *artes inferiores*, ad vitæ sustentationem aut commoditatem facientes, omniaque *opificia*. Licet enim dici queant, facere aliquid ad felicitatem hominum, tamen non exinde v. g. pistores, sartores &c. & quemcumque denique artificem aut opificem eruditos *dicere* solemus; quamvis, si eruditus eas calleret artes, & quidem, ut & hic omnia per ratiocinium atque per causas deduceret, hæc *erudita* de opificiis & artibus *cognitio* dici posset. Propter tamen solam hanc cognitionem dubito, an usu loquendi, audiret eruditus, licet quis, v. g. opificium pistorium, etiam methodo mathematica, quæ tamen, inter methodos demonstrandi, summa est, deduceret. Pistor enim hac cognitione non opus habet, eruditus vero melius facit, ut hujus elegantissimæ methodi *digniora* eligat *objecta*, quum *non sola evidentia cognitionis, sed & nobilitas objecti, scientiam eruditam ab inerudita distingvat.*

§. XXI.

Transitus ad alteram sectionem.

Plura adhuc addi possent, ad enucleandam nexus notionem, nisi brevitati studendum esset. Insuper, quum, si scientiæ ratione fontis & objecti genuine invicem conferantur & connectantur, huc omnia referri possint; (§. 13.) hæcenus vero explicatum sit, quatenus, ratione fontis & objecti, scientiæ sint connectendæ: jam ad ipsam progredi poterimus

SECTIONEM

SECTIONEM II
SISTENTEM
REALEM SCIENTIARVM
NEXVM.

§. I.

Quam nexum scientiarum *realem* eruere proposuissent, initio statim sese offerebant *quatuor* illi omnis eruditionis cancelli, quod nempe omnis scientia vel ad Theologiam, vel Iurisprudentiam, vel Medicinam, vel Philosophiam, referri solet. At hinc *ratio* prius suppeditanda videbatur, cur omnes scientiæ his præcipue fuerint inclusi cancellis, anque sufficerent, ad totum eruditionis ambitum huc concentraudum. Dein, quum generalissime inuis eiusvis fontes atque objecta mihi præsentarem, videbam quidem, quod singulæ a se invicem, ratione principii & objecti proximi, differant: (sic v. g. Theologus unice verbum Dei, tanquam fontem externum ipsorum dogmatum theologiæ assumit, fidemque, tanquam principium internum, cur unice scripturam pro fonte agnoscat, veritates autem per fidem ex verbo Dei hausit, objecta suæ scientiæ facit; in quo utroque utique a Jureconsulto &c. distat) ne mihi vero *in limine* hic objici posset, hoc prius esse demonstrandum, *fidem*, tanquam peculiare principium peculiaris scientiæ, assumendam esse: (sanè altior demonstratio necessaria hic videbatur. Quumque igitur sæpius sapiusque cogitationes invicem revolvissent atque transposuissent, dubiusque iudicem, quænam series tibi mentem meam optime declararet, *hæc tandem*, quæ insequitur, fixa mansit, adeoque spem dedit, me per hanc voti intentionisque meæ competentem fore.

Sistit, cur non ab initio statim scientiarum nexum realem, secundum 4. illas facultates eruditionis, considerare queamus.

§. II.

Nempe in eo convenimus omnes, finem omnis scientiæ eruditionis esse *felicitatem* nostram. Merito ergo eandem, instar baseos totius infrequentis tractationis, ponere & exinde nexum scientiarum *realem* eruere poterimus. Generalissime *exercitium ejus, ad quod*

Fundamentum loco ponitur finis omnis eruditionis, sc. felicitas per

que est juris naturalis.

per naturam nostram jus habemus, felicitatem voco. Tribus ergo ideis totus felicitatis substat conceptus; scilicet juris, naturæ, & exercitii ejus, ad quod natura jus habemus. Generalissime ad *omne datur jus, ad quod datur rationalis potestas*. Non vero dicemus, ad aliquid dari rationabilem potestatem, nisi & *dicere* queamus, dari ad illud jus. Quum vero distinguamus *id, ad quod* jus habemus, & ipsum jus: jus ipsum proprie est effectus rationalis potestatis abstractus. Porro autem *naturâ* hominis, secundum conceptum suum *summum*, est *concentus certarum operationum, ex rationali hominis potestate procedentium*: *Rationalis potestas* autem hominis est *vis humane substantiæ, actus quosdam committendi, aut omittendi, ad quos homo, ex essentia ipsius animæ & corporis, atque nexu sue substantiæ cum universo, summoque omnis juris & obligationis principio, jus & obligationem habet*. Quæcunque ergo operationes ex ipsa hominis sequuntur natura, ad illas habemus jus. Neque tamen jus & natura sunt idem, quum natura sit substratum juris, jus effectus naturæ. Si ergo utrasque combinemus ideas; refiliet *jus naturæ*.

§. III.

Principium juris naturalis cognoscendi est conscientia nostra.

Jus naturæ ergo est *ipsa quedam potestas rationalis ad id, quod ex natura humana sequitur*. Quot igitur erunt species rationalium ex natura operationum, tot erunt species juris (§. 2.) naturæ competentis. Nihil vero in natura nostra fundatum esse scimus, nisi habeamus per conscientiam. (See. I. §. 5.) *Conscientia est actus mentis reflexus, illud affirmantis, quod percepit, vel sensit, & negantis, quod perceptioni vel sensationi contradicit*. Conscientiam ergo tanquam *principium*, naturæ nostræ cognoscendæ, ponere possumus. Quidquid igitur per conscientiam nostram sequitur, illud naturale nobis est, adeoque ipsius nostri naturalis juris cognoscendi principium est conscientia, & quidquid contradicit conscientiæ, illud injustum est. Merito ergo sublimitas conscientiæ humanæ primo loco investiganda, quum hæc sit vera animæ vita; & evoluta magis magisque conscientia, ipsa augeatur scientia.

§. IV.

Conscii sumus nobis cum alicujus obli-

Jam, si in nostram ascendamus conscientiam, in nobis deprehendemus certam conscientiam obligationis, certam conscientiam liber-

bertatis; adeoque non solum, quiddam vi libertatis, sed & vi obligationis facimus, jure agimus. (conf. §. 2.) Quum vero dicamus, in nobis deprehendi conscientiam obligationis & libertatis, scias, quæso, hanc loquutionem nobis non esse *synonymicam ei*, si diceremus, dari obligationem & libertatem conscientia, quamvis propositio hæc vera sit. (§. 5. 10.) Est vero conscientia *obligationis*, actus animæ reflexus, ejus, quod de obligatione, ipsi per naturam competitura, eadem percipit aut sentit. (§. 3.) Conscientia *libertatis* est, actus animæ reflexus, de eo, quod de libertate, ipsi per naturam competitura, percipit & sentit. (coll. §. 2. 3.) Quid ergo de utraque percipiamus, & sentiamus, in specie est sistendum; quum ex hoc ipso demum *plenus obligationis libertatisque* conceptus resiliat, quem si, priusquam *res* esset demonstrata, posuissimus, idem fuisset, ac si eo usque, donec fuisset res demonstrata, verborum *fidem* postulassimus, quæ hodie tamen rara est, quamque nec ipsi cupimus.

§. V.

Primum autem, cujus nobis conscii sumus, est id, quod, quatenus perceptio est fons nostræ cognitionis, (§. 7. 8. Sect. 1.) eatenus nullius objecti sumus conscii, nisi perceperimus, æque uti, quatenus sensio est ipsius nostræ cognitionis principium, (§. 6. c. l.) nullius objecti sumus conscii, nisi senserimus. Si verò aliqua in nobis extitit perceptio, aut sensio, id falsum foret, quod non percepsissemus, aut sensissemus. *Non potest enim idem simul esse, & non esse.* Ipsius vero hujus propositionis, tanquam veræ adiumentæ, tantam habemus obligationem, ut ipsa adsit obligatio conscientia, & talis quidem, ut animæ cogitare impossibile sit, cujus sensisse aut percepsisse conscia est, quin senserit, aut perceperit. Hæc ergo est *conscientia obligationis*, aliquid pro vero assumendi, quum *veritas* hic nihil aliud esse queat, ac *conspiratio sensus aut perceptionis, cum conscientia utriusque*. Porro adest in nobis obligatio quædam interna conscientia, illud, quod tanquam *bonum* percipit, aut sentit, appetendis, quod tanquam *malum*, fugiendi. Et hæc est *conscientia obligationis*, ad bonum appetendum, & malum fugiendum. Hoc ergo *duplex respectu mens nostra libera non est*, ita, ut impossibile menti sit, aliquid tanquam verum assumere, quia conscia esset, falsum esse, aut aliquid tanquam bonum assumere, quia conscia esset, malum esse.

Conscientia obligationis est vel simplex, eaque rursus 1.) ad aliquid pro vero assumendum:

2.) ad bonum appetendum, & malum fugiendum.

Duplex quædam libertas anima inde impossibilis

C

§. VI. Da-

§. VI.

Vel conscientia est composita, ex pluribus perceptionibus atque sensationibus.

Datur vero adhuc *alia* conscientia obligationis, quæ *demum ex collectio*ne atque relatione plurium perceptionum aut sensationum oritur. V. g. Ego ista minime quidem negant obligationem internam, ad certas rerum imagines sibi representandas, ponunt vero solum necessitatem representandi, negant, quod hæc representatio inde sit necessaria, quia illa res ita, extra mentem in certo spatio, existant, uti representantur. Hic profecto, si veritatem existentiae rerum extra nos, ad internam usque conscientiae obligationem, deducere velimus, *sola* conscientia habitæ representationis non sufficit, quum id solum necessario inferat sensio habitæ, falsum fore, si dicere vellemus, nos eam non sensisse. At quum possibile sit, ut in ente aliquo evolvatur necessario quedam representatio, licet extra illud nullum reale existat objectum: plures sensationes atque perceptiones hic supponendæ sunt, priusquam mens interne obligetur, pro vero id assumere, quod hæc jam in se non evoluta fuisset sensio, nisi actuale quoddam extra se objectum eandem excitasset.

§. VII.

Quenam libertas homini competat, zum circa veritatem.

Primam inde libertatis speciem resilire videmus, sc. quotiescumque certa conscientia, demum ex certo perceptionum sensationumque, ad conscientium esse reducto, complexu, oritur, toties eo major gradus libertatis affirmandi & negandi est, quo plures adhuc desunt perceptiones & sensationes, ad illam conscientiam perducendam requisitæ. Et hoc est quoque fons probabilitatis, ejusdemque graduum. Ipsa vero conscientia, quæ ex obligatione est, (§. 5.) iudex est, qua in re detur libertas, & quousque duret, donec & hic nova conscientia introducatur obligatio. Hæc vero libertatis species, sicuti, ex ignorantia nexus, certarum perceptionum & sensationum cum ipsa conscientia, proveniebat: ita mens nostra adhuc alius sibi conscientia est libertatis, circa perceptionem & sensationem, nempe libertatis *combinationis*. Per hanc intelligo potestatem mentis, seriem certam perceptionum aut sensationum, alio ordine transponendi, & combinandi, quam quo percepit, aut sensit; ita ut hujus combinationis unica ratio ipsum *propositum* mentis, hac in re liberum, dari queat. *Propositum* vero in mente est actus, quod id, quod

pro

pro *ratione* combinationis jam assumit, assumere *potest*, & *vult*, ita ut ratio acquiescentiæ non sit natura sensationis aut perceptionis, sed libera mentis inclinatio ad acquiescentiam, in actibus, quorum amborum, & hoc & alio modo combinandorum, eadem datur potestas, ita ut, quia sunt eidem æque possibiles, *electio* non possit non sufficiens esse ratio. Ast sane, quotiescunque competit electio, toties arbitrium competit. Arbitrium vero habere, & non liberum esse in eo, quo competit arbitrium, sunt contradictoria: adeoque, si in arbitrio animæ nonnunquam fit persistendum, libertas animæ ipsa ratio erit determinationis. Propositum autem animæ, quatenus ei est arbitrium, & liberum est, i. e. quod ratio sit in eo ipso, quod sibi proponat.

§. VIII.

Hæc vero conscientia libertatis sicuti veritatem pro objecto habebat, quatenus scilicet aliquid, pro vero habere, ipsi naturaliter liberum sit: ita quoque, si objectum *desiderii bonum* aliquod sit, certam quandam desiderii libertatem naturalem habemus. Nam & hic sæpius *plures* sensationes atque perceptiones concurrere debent, priusquam ad conscientiam deveniamus, esse illud bonum, adeoque appetendum. Immo & hic *propositum* aliquod mentis sæpius ratio esse potest, cur aliquid nobis bonum malumve, gratum ingratumve, videatur, si v. g. sensio objecti alicujus, aut ejus perceptio, non sufficiat, ipsam objecti bonitatem aut malignitatem sentiendi aut percipiendi, ex hoc ipso, quia, cum illa sensatione objecti, non sensio grati necessario est connexa, libertas quædam competit, in utramque partem sensationem referendi. Et hic ergo libertas desiderii vel orietur, si objecta quædam *plane non* senserimus aut perceperimus, tunc enim utique ignoti nulla cupido, vel, quod habitæ sensationes *non ita vivaces* fuerint atque sufficientes, ut mens inde *obligata* fuisset, *ex ipsa sensatione*, ad illud objectum pro bono habendum, adeoque nec ad desiderium combinandum. (§. 6. 10.)

§. IX.

Ast hic, quando de eo, quod naturaliter liberum est, loquuti fuimus, sollicite distinguere debemus, *quomodo* dicatur homo *naturaliter* facere, quod si scilicet *inde jur* hominis naturale deducere vellemus. V. g. enim, si defectus certæ conscientiæ, ex labe, imputatur naturaliter.

Tum circa bonitatem atque desiderium.

Fontes libertatis sollicite sunt distinguendi, quatenus dicantur naturales.

tionem habente, esset; jamque dici posset, labem naturalem esse, tunc quoque defectus conscientiae, indeque pendens libertas, *naturalis* foret, i. e. consequentia labis. Neque tamen inde homo dici posset, agere secundum *jur naturae humanae*; quum non eadem consistat in corruptione conscientiae, quamvis corruptio conscientiae & abusus libertatis, per labem, ingressa esset nostram naturam. Hoc ipsum ergo prius perspicendum, *quatenus conscientia nostra vel obligationis vel libertatis, sit perfectio, aut quatenus imperfectio naturalis*. V. g. enim, si jam naturaliter evolveretur, propter corruptionem desiderii, ejus, quod est bonum, in hominibus lapsis, odium erga Deum & amor stultitiae: homo miser crederet, se recte agere, & felicem esse, quum tamen sit infelicissimus, quod ita perversum de bono habeat gustum. Item, quantus est numerus eorum, qui contra jus naturae peccant? adeoque per corruptam naturam, homini liberum est, ex abusu virium suarum, ita agere. Certa ergo *norma* prius supponenda est, secundum quam decidamus, quod illud, quod, vel ex conscientia obligationis vel libertatis, agimus, *jure* agamus, quippe sic demum *verum naturae* jus erui poterimus.

§. X.

*Ita fit scitur,
quamam con-
scientia obli-
gationis sit
juris natura-
lis, ita ut
quidquid cum
hac cohaereat,
justum sit.*

Scilicet, quod si in conscientia nostra ita sumus obligati, ad aliquid pro vero agnoscendum, ut propositum nostrae cogitationis, tentandi, an contrarium, tanquam possibile, representare queamus, statim ipsa, cum singulis perceptionibus atque sensationibus combinata conscientia refragante, (S.I. §. 7.) deprimatur, illaque prior, cum perceptionibus atque sensationibus, prima vice conscientia veritatis combinata, semper praerelationem teneat: toties, quidquid ex ejusmodi deducimus conscientiam, jure deducimus, quum sit naturalis virium, cum omnibus suis operationibus, determinata combinatio, adeoque necessitas naturae, vel intrinseca, aut extrinseca; quod si scilicet aliquid sibi ipsi non rationem, sive essentiae atque existentiae, debeat, tunc altiore in ipso ente rationem ejus operationis dare nequeo, quam naturam: si vero altiore vellem, ascendendum erit ad conditorem ejusdem, an huc jus habuerit, quod, si demonstrari poterit, ipsa ratio erit suprema, cur creatura evolvat jure operationes, a creatore praedeterminatas.

§. XI.

Quod si ergo certa libertas conscientiae, (§. 7. 8.) sit naturale conse-

*Quantam li-
bertas sit ju-*

consequens defectus quarundam perceptionum & sensationum, est hic defectus foret ex naturali, vel intrinseca vel extrinseca, virium determinatione, tunc, jure naturæ fundatam adesse libertatem, adfero. Vnde impotentia naturalis, certas operationes producendi, ipsum aliquid, certarum inde resistentium obligationum jurisq; erit principium. Æque, quatenus potestas liberæ combinationis est ex naturali virium, vel intrinseca vel extrinseca, determinatione, (§. 7.) eatenus eadem tanquam certum alicujus juris naturalis principium poni poterit. Eadem est obligationis & libertatis, quatenus utraque principium, inde emergentis juris naturalis, est, relatio; ad appetitum boni, & aversionem mali. Scilicet, quotiescunque talis obligatio sit, aliquid, tanquam bonum aut malum, percipiendi aut sentiendi, ut hujus habitæ gratæ & ingratiæ perceptionis unice confecti esse queamus, id est, ut si contrarium assumere tentemus, id sequeretur, nos non habuisse illam perceptionem, aut sensationem; cujus tamen, tanquam habitæ, jam habuimus conscientiam: (§. 5.) toties, quidquid ex illo, cum hac perceptione naturaliter connexo appetitu, aut aversione, deduco, agnosco, facio, omittoque, jure sit naturali. Si ergo libertas, aliquid appetendi, aut averfandi, sit ex defectu, quod objecta illa non gratam ejusmodi aut ingratiæ præbeant perceptionem, aut sensationem, qualis ad connectendum appetitum aut fugam, requiritur; est hic defectus vivacis perceptionis aut sensationis foret ex ipsa objecti natura, atque mentis nostræ vel intrinseca vel extrinseca naturæ determinatione: toties, quidquid inde deduceretur, jure naturali arbitrarium foret. Idem circa propositi nostri libertatem, quatenus inde jus oritur naturale.

§. XII.

Dixi vero, vel intrinsecam nostram vel extrinsecam naturam producere jus. Tantum abest, ut ego statuerem, cum exclusione causæ summæ extrinsecæ, in nobis ipsis esse rationem. Est sane, quum non omnia simul explicari possint, sed secundum ordinem procedendum, id primum ponendum videbatur, ad quod recurrere ultimo teneamur, sc. vel ad necessitatem ipsius nostræ existentie, h. e. ut simus, quia simus, & quia nobismet ipsis daremus rationem, cur simus, vel ad extrinsecam, h. e. ut ultimato causa aliqua esset prima, in quam ratio nostræ existentie esset collocanda. Quum vero a priori cognoscamus, si unum ex his sit, alterum, tanquam contradictorium,

ris naturalis, adeoque est id, quod inde deducitur, justum.

Necessitatis hujus ultima non, in nobis ipsis, est ratio, sed ad Deum ultimato deveniendum.

(§. 5.) simul verum esse non posse, nunc id ipsum foret demonstrandum, si, naturali nexu, ab effectu jam ad causam nostri ipsius ascendere velimus, ut ostendamus, an in nobismet persistere ultimato queamus, an altius possumus & obligeur progredi. Sed, ob nimium ambitum hujus demonstrationis, aberarem, hac ratione, a proposito, quo non ipsi tradere scientias, sed solum, earum sistere nexum, promisi. Unde id solum monere liceat, demonstrationem huc resolvi. Sc. detegendum est, quidquid in nobis deprehendamus, & quidquid extra nos sentiamus. Id jam scimus, per conscientiam, rerum externarum rationem in nobis non esse, adeoque jam concipimus naturam quandam, majorem habentem potestatem, ac nos, qui talia non possumus. Jam ergo *limitata* adest potestas in nobis. Conscii quoque sumus termini, a quo prima in nobis orta fuit conscientia; adeoque conscii sumus *initii*. Conscii porro sumus, nos non dedisse nobis illud initium: ipsi enim per conscientiam nescimus, an prius, ubi non fuimus conscii, existerimus, nec ne, sed obscure solum recordamur actionum quarundam, quarum nondum sumus obliti. Tandem si in nobis rationem quaeramus, cur simus, sane ulterius in nobis progredi non possumus, quam quia sumus. Jam, si in nobis esset ratio existentiae, eo recurrendum foret, quod ens *limitatum, incipiens* atque *contingens*, adeoque ipsum ens *imperfectum*, possit rationem existentiae in se habere. Hic vero demonstrandum, *illud esse impossibile*, quum nostrae repugnet conscientiae; adeoque minimum nobis, hoc cognoscentibus, ad altiorem ascendendum est causam. Eandem meditationem si, in singulis universi rebus, *co usque elevemus*, tandem necessario nobis ad summum aliquod, independens, infinitum, necessarium ens, h. e. Deum recurrendum erit, ita, ut sufficientissimam fidei habere queamus rationem, quod Deus existat.

§. XIII.

Positis hisce principis infinis, proxima scientia eruditionis est ea, cujus fontes sunt revelatio divina.

Nunc igitur prono pede eruditionem, in cancellis illis suis naturalibus, i. e. ex potestate & intentione divina, atque secundum statum nostrum, sapientissime constitutis, considerare poterimus. Nempe, assumpta jam existentia divina numinis, tanquam omnis juris obligationis que, omnis scientiae, omnis felicitatis fontis atque principii, assumpta porro conscientia, tanquam iudice interno veritatis. (§. 10.) assumpta tandem infelicitate nostra, per labem naturali, cujus effectum ipsi

ipfi nobis sumus conficii (§.9.): jam videmus, rationale esse, quod Deus, tum ut legislator, jure domini in nos, tum ut benignus doctor, quod nos ex in felicitate eriperet, semet *expresso* aliquo verbo revelaverit. Vnde oritur scientia, quidam, ex revelatione divina speciali, tum pro vero, tum pro bono, habere obligemur, adeoque, quid credere atque agere debeamus. Ipsa vero biblia veteris novique Testamenti, tanquam ipsum revelationis divinæ fontem assumimus, cujus rei quidem & naturalem rationabilitatem demonstrare possumus, optimum tamen, quod Deus ipse intendit, principium cognoscendi internum est fides, quod biblia sint ipsa divina revelatio. Vi hujus ergo tam fontis, quam principii, obligamur, tum ad nihil, tanquam divine dictum pronunciandum, nisi ex ipsa sacra scriptura obligationem, hoc & illud pro vero assumendi, demonstramus, tum, ne aliquid, quod Deus omnibus hominibus cognitum esse vult, omittamus.

§. XIV.

Quum vero non *unicus* sacre scripturæ finis sit, ut sciamus, *Vnde oritur scientia biblica.* quomodo, secundum intentionem Dei, felices fieri possimus atque debeamus, quamvis, *nil* sine ratione sufficienti revelatum esse, ex hoc ipso credere queamus, quia Deus dixit: *distinguo scientiam biblicam a Theologia*, proprie sic dicta. Scientia biblica Theologiam sub se comprehendit, & est scientia singularum propositionum, quæ in sacra scriptura continentur, quique sint fines, in eis revelandis, Dei speciales, ut & quænam sint, tum ipsorum horum finium, tum propositionum ipsarum, classes. Et hæc scientia tantum sub se comprehendit ambitum, ut vix aliqua sit futura scientia, ex qua non quedam propositiones in sacram scripturam influxerint, adeoque, ex his scientiis ipsis, explicandæ. Neque tamen inde contentus omnis scientiæ in sacra scriptura querendus. Quidquid enim non, ex aliis scientiis, in sacra scriptura expressum est, illud, ultra finem scripturæ, referretur ad scientiam biblicam. Denominatur enim hæc ex fonte, atque propositionum, ubi expressarum, ambitu. At sane omnis scientia, quæ ex aliquo fonte desumitur, & inde denominatur, nec plus, nec minus, exhibere debet, quam in fonte illo est, quam alias non solum sit scientia illius fontis, sed plurium fontium. Adeoque quidem, quatenus, in ipsis scripturæ propositionibus, secundum sensum ipsarum, evolvendis, ex aliis scientiis requiruntur præcognita, eadem hic supponenda sunt; neque

neque tamen horum præcognitorum demonstratio ad scientiam biblicam pertinet, quum instar postulatorum adsumi jure queant. Non quidem inique ager quis, si demonstraret; ast solum id volo, si alius sensum scripturæ sufficienter evolvet, quamvis non fontes, ad sensum scripturæ explicandum facientes, demonstrasset, cur essent fontes, quod ratione *scientiæ biblicæ*, alteri æqualis foret; quamvis alter in eo, quod extra biblicam scientiam adhuc alias calleret, huic esset præferendus, qui eas non calleret.

§. XV.

Nexus, ambisusque scientiæ biblicæ.

Ex tota scientiæ biblicæ specie præcipua est Theologia.

Quæ vixit vel pro objecto habet eas unice veritates, ad quarum fidem universalis est obligatio hominum:

Nexus, ambisusque hujus speciei scientiæ Theologiæ.

Quod si vero scientia biblica erudita esse debeat, singulæ sacri codicis propositiones ad certas classes, vel in ipso hoc fonte suppeditatas, vel alias rationabiles, sunt resolvendæ, & hæ ipsæ classes invicem, in uno quodam systemate cohærenti, connectendæ sunt. Hic vero pedem figo, quum non ipsam scientiam biblicam, sed ejus nexum, exhibere proposuerim. Ex hacce vero completa scripturæ scientiæ, quædam in specie est elicitæ, & elici potest, quæ, ob finem ejusdem, peculiari explanatione digna est. Dicitur hæc Theologia. Hanc vero duplici ratione, tanquam scientiam, considerare possumus, cujus rei rationem, post ipsam præmissam tractationem, demum dare sufficientem poterimus. Nempe omnes homines obligati sunt, certa, ex sacra scriptura, credenda assumere, absque quarum cognitione nec christiani dici, nec beati fieri possunt, revelante id ipsum sacra scriptura. Quod si ergo quis, ratione muneris sui, in specie obligatus esset, ad eas, ex sacra scriptura, in specie *extrahendas* doctrinas, quæ, omnibus hominibus sunt scitu maxime necessariæ, ita ut, absque harum cognitione, salvi fieri nequeant: sane, quum hujus rei scriptura non sit unicuique finis, etiam eruditus ejusmodi propositiones necessarias, ex reliquis scripturæ dogmatibus, evolvet; adeoque possibilis, immo necessaria quædam eruditionis scientia est ea, quæ veritates, ad salutem scitu necessarias, ex sacra deducit scriptura.

§. XVI.

Nexus ergo hujus scientiæ consisteret, in demonstratione, cur christianus, quæ talis, ad hæc vel illa assumenda, sub detrimento factus, si hic fidem denegaret, ex sacra scriptura, obligetur. Ambisus hujus scientiæ foret complexus, singularum veritatum, ubi, deficiente harum fide, ipsa sacra scriptura carentiam gratiæ divinæ, tanquam

quam *bonum præsens* defecturum, iram, divinam, tanquam *malum præsens* insequiturum, & concomitaturum, æternamque damnationem, tanquam *peffimum extremum futurum* malum positivum, & privativum gratiæ divini, posuit. At de his ipse *Theologus*, quum natura hujus scientiæ requirat, ut ex ipsis *sacri codicis* penetrabilibus hauriatur, adeoque philosophus quidem *motiva* fidei ex ratione desumere queat, attamen nec, *ante* revelationem, huc perventurus sit ex natura, quod v. g. tres sint in deitate personæ, nec assensus hujus rei *theologicæ* sit Deo gratus, nisi ex *unico* principio fidei, quia Deus dixit, fuerit ortus. Vnde nec argumenta fidei, ex ipsa natura nostra sumta, pro *theologicis* assumenda, nisi ipsa scriptura inde homines convincere tentet; quum *simplex fides* majorem theologiam faciat convictionem, quam centum demonstrationes in philosopho convictionem.

§. XVII.

Vt vero omnes, qui christianorum profitentur nomen, discant *Quenam sit hujus scientiæ praxis.* ea, quæ cuivis, qua christiano, scitu sunt summe necessaria, privata publicaque institutio, vel in *schola* vel *templo*, rectissime est introducta. At, quum hæc ipsa institutio sit *praxis* hujus scientiæ; jam vero praxis fini ipsius theoriæ *conformis* esse debeat: sane, quatenus finis informationis concionumque est, ut ea debeant exhiberi, quæ omnibus christianis scitu sunt necessaria, omnis informatio atque conciones, hunc intermittentes finem, *peccant* contra finem. Ipsa vero objecta, scitu necessaria, *nec satis* inculcari posse videntur, adeoque non timendum, ne nimis mature hæc absolventur doctrinæ, *nec itidem* semper manent auditores, quum &, loco ignorantium, alii succedant, qui etiam instruendi, &, qui ea jam tenuere, ipsa *repetitione* magis magisque corroborentur. Et, circa finem concionum, id addere liceat, quotiescunque finis aliquis sit, qui per alia media adhuc *commodus*, minimum *non unice* per *illud* medium, sit obtinendus, *vice versa* autem *aliis finis primarius*, absque medio illo, *non ita commode* obtineri possit, toties finis *posterior*, jure tanquam *unicus*, constitui poterit. Jam vero, quum utique finis *concionum primarius* sit explicatio obligationis *universalis*: sane hujus rei commodissimum medium est ipsa concio, quum sic quilibet auditorum videat, se ad id obligari, ad quod *alter*. Reliqui vero fines, ultra hunc, quamvis el-

D

sent

sunt *liciti*, tamen non inique faceremus, quum hi per *alia* possint obtineri media, si *primarium*, tanquam *unicum*, confitueremus.

§. XVIII.

Ex haecenus dictis restitit species Theologiae Compendiariae, cuius praxis in specie sstitur in Theologiae Cathedrica & Homiletica.

Dicta vero haecenus Theologiae species, ab *objecto* sacri fontis, adeoque ipsius Theologiae inde hausta, *primario* desumta, ab eruditiss. peculiare accepere nomen. Unde & haecenus Theologiam eo solum accepimus sensu, quatenus est habitus cognoscendi veritatem, ad quam fidem verbum Dei omnes obligat homines, sub *damno* gratiae divinae & futurae salutis, & *pena* irae divinae aeternaeque damnationis, in casum incredulitatis, & *promissione* gratiae salutisque, in casum fidei, ab ipso Deo per verbum excitandae. Dicta vero scientia, quatenus est practica, (§. 17) *Catechetica* & *Homiletica* Theologiae nomen gerit. Theoria vero hujus scientiae dici forte posset Theologia *Compendiaria*. Practica utraque tum habitum Compendiariae supponit, tum peculiariter habet requisita. Si vero utraque, secundum rei naturam, tractetur & combinetur, profecto est *medulla* Theologiae, concentratum divinae potestis & bonitatis revelatae speculum, & necessaria, ad completum eruditionis conceptum, (Sect. I. §. 17. 18. 19.) scientia. (d. l. § 4.)

§. XIX.

Explicatur in specie nexus & ambitus Theologiae Cathedrica.

In specie Cathedrica sic denominatur, quod Theologiam in certa *brevissima* capita redigat, & methodo, *rudioribus* & pro *status* aetatis accommodata, sc. propositionibus, in paucissimis capitibus, atque *per quaestiones*, exhibitis, utatur. Quemadmodum vero haec methodus consonans est, si quis ita Theologiam in compendio sistere proposuerit, ut & rudissimus homo, si legat, intelligere vel ipse, vel brevi manu ductione, statim addiscere queat; adeoque, quatenus hujus rei detur *defectus*, is in se suscipiat laborem utilissimum, qui hoc praestat: attamen in systemate, quo quis suam eruditionem *eruditiss.* ostendere studet, haec methodus minus adequata esse videtur, quam non opus sit, eruditiss. omnia aequo *ad sensum* redigere, ac vulgo. Id tamen videmus, absque ratione carpi simplicitatem v. g. Cathedricis. Sane enim si obligati sumus, ad certam scientiam ita explicandam, ut & rudissimus capiat; at vero, in Theologicis veritatibus, hunc habitum Theologiae Cathedricae producat: laudem potius meruere non exiguum, qui, hujus rei defectum adhuc magis magis-

magisque explere, sunt conati. Dixi vero, (§. 19.) oportere esse statui *ætatis* accommodatam, adeoque & *graduum* ruditatis. Unde nec ipsa Theologia Cathetetica, quatenus est practica, eandem habet *ipfarum questionum methodum*. Sic *infantem* quarimus, ut memoriæ inprimat, *perfectiorem* ætate, ut interno adprobet iudicio.

§. XX.

Homiletica vero dicitur, tum a *loco* & *auditoribus*, quia in publica concione instructio datur, tum ab *ipso actu*: ipse enim continuus ille discursus concio vocari solet. Sane autem, quum in *ipsa scriptura* tot conciones habeamus elegantissimas, additis oratoriæ sanæ regulis, *mediâ*, inter nimiam stili *humilitatem*, & vulgarem discursum, & affectatam stili *sublimitatem*, ipsius materiæ dignitati detrahentem, atque vel comicos vel tragicos imitantem, vel minimum *profane* oratoriæ vestigia *nimis* prementem, via incedemus: cui rei si *externa* gratiæ divinæ accedant *dona administrantia*, facundiæ, sermonis affectuosi, paululum *intonantis*, accentumque, secundum rei *emphasis*, exprimentis, habilis demum evadet Homileta. Hujus vero rei quum præcepta *justitiæ* atque *prudentiæ*, in ipsis collegiis Homileticis, stili debeant, & in ipsis concionibus applicari: huc me remitto, & solum miror, cur, quod adhuc studii hic impendunt sacrarum cultores literarum, negligentius in *Cathetetica* Theologia tractent, quum tamen, ob continuum, cum perfectioris ætatis hominibus, consortium, *facilius* methodum *connexi* discursus rudis hominis, ita dirigere debeamus, ut ille *desiderium* plus proficiendi, atque voluptatem institutionis perceptæ sentiat; in qua re & quis, præ alio, majorem Dei gratiam donaque accipit, aut & quivis, obligationem rudes instruendi habens, eo magis hanc a Deo expetere debet aptitudinem.

§. XXI.

Insuper nec existimandum, quando v. g. in sequentibus nexum Theologiæ Theticæ, Moralis, Polemicæ &c. sistemus, ac si has scientias *plane* ab interno Theologiæ Compendiariæ ambitu excluderemus. Quum enim omnis scientia ex fonte & objecto dijudicanda; (Sect. I. §. 21.) aut, in Theologia Compendiaria, omnis, ex verbo Dei scitu necessaria veritas, sit objectum: sane, si ipsa sacra scriptura v. g. quosdam indu-

Evoluitur in specie Theologia Homiletica nexu.

Quatenus ad Theologiam compendiarum Theologia Theticæ Moralis, Polemicæ &c. spectat.

induceret errores, quos in specie cuiuslibet christiano cognitos esse vellet, quod sint errores, uti 1. Joh. IV. 3. & quemlibet obligaret christianum, ut, si proximum in persuasionem ejusmodi erroris, tanquam veritatis, deprehenderet, moneret, quod erraret, secundum Jac. V. 19. 20: videres hoc ipso jam, aliquas ex Theologia Polemica (§. 25.) conclusiones influxum etiam in Theologiam Compendiarium habere; quo tamen non adfereretur, ac si totius Theologiae Polemicæ scientia ad scientiam Theologiae Compendiarie requiretetur. Idem ergo de reliquis huc adplicari poterit. Unde id præmonere liceat, ei, qui Theologiam Compendiarium, instar disciplinae, tractare velit, ostendendum esse, quanti, tum in theoria, tum praxi hujus scientiæ, nempe in Theologia Cathetica & Homiletica (§. 18. 19. 20.) ex theologia Thetica, Morali, Polemica, Exegetica &c. scire debeat, ita, ut in hæc scientia dici queat eruditus. Sicuti nec quis Theologus eruditus dici poterit, nisi *minimum* in Theologia Compendiarium versatus sit.

§. XXII.

*Theologia in
ampliori am-
bitu conside-
rari potest: &
hic prima
potiores spe-
cies sunt
Theologia
Thetica &
Moralis.*

Dicta vero Theologiae consideratio sicuti, ex fine objectoque primario, desumpta erat, ita nunc Theologiam, alio longe ampliori ambitu, considerare possumus. Scilicet, si Theologia ad *plenum* suum resolvatur ambitum, utique quidem cognitio veritatum necessariorum ad hunc pertinet: hic tamen *tum* ipsa hæc cognitio sese non dirigit secundum finem illum, ut *omnes* homines per hanc erudiantur, sed solus is *subjectum cognitionis* est, qui vel ipse nomen eruditi, per manifestationem suæ cognitionis, apud alios deportare eruditus intendit, aut, qui ita Theologiam addiscere studet, ut aliquando etiam eruditus dici queat Theologus: *tum* quoque Theologia, in pleno suo ambitu, *plures* fidei veritates, quam seitu *civis* christiano necessarias. Unde nomen Theologiae *Aeromaticæ & Systematicæ* gerit. Quum vero, ob nimium objecti ambitum, illud, in certas classes, redigi, indeque peculiare scientiæ poni queant; (Sect. I. §. 14.) jam vero admodum latus pateat campus, si quis veritates Theologicas, cum in finem, in unum redigat concentum, ut *in uno* conspectu habeamus, quid Deus dixerit de salute nostra, & quid in genere credere teneamus; ab hoc autem tandem diversum sit, si quis *earum* doctrinarum, quæ in vitam emendandam influxum habeant, *ipsum nunc effectum*, atque *operationem* sistat: priori modo si Theo-

detegit fundamento: quia omne, quidquid Deus dixit, ideo pro vero assumere es obligatus, quia dixit.

§. XXIV.

*Alterum fidei
fulcrum sunt
consequentia
legis divinae,
quarum fides
est rationabi-
lis.*

Alterum fidei fulcrum est, ex natura voluntatis in specie, desumptum, ubi rursus natura & revelatio invicem conspirant, ratione infirmorum principiorum, quamvis alii sint termini naturæ, iudicium suspendentis, alii revelationis, iudicium continuantis per fidem. Sc. voluntatis est, sentire atque appetere bonum, sentire atque fugere malum. Lex ergo si, per rationabilitatem dicentis, jam convicerit intellectum de jure legislatoris, sane accipit majus naturale pondus, si, cum transgressione, certas mali connexas habeat consequentias, cum obedientia certas bonas. Sic enim voluntas commovetur, i. e. excitatur timor & fuga mali, oritur appetitus boni. Jam rationabile videmus, quod & Deus cum sua lege combinaverit certas consequentias, neque tamen id certo determinare per nos possumus; quum in natura nostra deprehendamus possibilitatem, unicam representationem alterius juris ita tanquam motivum obedientiæ elevari posse, ut, vel, ex consequentiis legis motiva desumere, non opus habeat, vel, non præcise teneatur. Idem & circa motiva, ex natura voluntatis. Vnde & hic, quædam fides unice, tanquam principium, est assumenda, sc. quod Deus actu certas combinaverit consequentias: rationale autem est, ut Deus jubere queat fidem, convictionem de positis consequentiis non ipsi gratam fore, nisi unice inde sit, quia Deus dixit. Quod si ergo Deus dixisset, quod ipsum credendum est, fidem reliquarum veritatum nondum esse salutem promoturam, nisi quis credat, unice fidem in Christum influxum in vitam emendandam, atque salutem promovendam habere, Deumque ipsum unice hanc fidem excitaturum, sique excitata fuerit, hominem credere debere, quod hoc ipsum unice tum a Deo, tum respectu meriti Christi factum fuerit: quodque, supposita alia fidei natura & efficacia, homo non sit ad unionem cum Deo & salutem æternam perventurus: sane naturæ mentis principia insita huic fidei systemati prorsus non repugnabunt; licet fides illa rationabilis nondum sit salutaris, quum credere debeamus, hominem prorsus convertendum esse, & hunc actum illuminationi quidem non esse contradistinctum, attamen distinctum, quum intellectus proprie illuminetur, voluntas convertatur

tur, ex stolidâ sc. falsi & apparentis boni sensatione, ad veram veri boni sensationem atque desiderium, & veram veri mali sensationem atque fugam.

§. XXV.

Utræque vero species, hæcenus ex Theologia recensita, sicuti ponuntur veritates ex scriptura sacra: ita possibilis & utilis est scientia, quæ errores & horum in specie generis, propagationem, sectatores & refutationem, sistit. Hæc dicitur Theologia *Polemica*. Errores tamen circa agenda, seu *præjudicia vitæ*, Theologiæ *Morali* immisceari solent, ita, ut regulariter solum Theologia *Polemica* erronea *dogmata* refutet. Sublevatur historiâ Ecclesiasticâ. (§. 27.) *Accessoria* tum *Theticæ*, tum *Morali*, tum *Polemice* est Theologia *Exegetica* seu *Hermeneutica*, quæ, tum *ex ipso* fonte sacro ostendit, quomodo summus hujus sancti codicis auctor semet intelligi velit, tum ex factis *interpretationis* principiis, ad posita verborum scripturæ collatis, verum fontis sensum, sistit, dubium, *quatenus* certus fieri potest, vindicat, *quatenus*, ex ipsa Dei intentione, & natura hujus scripturæ libri, qualis est in N. T. v. g. Apocalypsis, dubius esse & permanere debet, ne fines divini, si vaticinia nimis clara extarent, malitia hominum interrumpantur, quamvis non rumpantur, quinam sensus sit probabilior, licet non demonstrativus. Quatenus ergo erroneas pellit explicationes, foret *Polemico-exegetica*.

*De Theologia
Polemica &
Exegetica.*

§. XXVI.

Conspiciantur exegetis, eo felicius inveniendam, 1) *Critica sacra*, quæ est tum ingeniosa, tum judiciosa fontis corrupti, quatenus talis dici potest, restituendi scientia. Ad criticum ergo, *qua talem*, id pertinet, ut ostendat, hanc & illam lectionem, positionemque vopertinet, quam auctor, in concinnando textu, posuerat. Vnde quidem, quo magis quis analogiam fidei callet, eo felicius sæpe, in restituendo dubio erit textu, adeoque, hoc respectu, in criticum perfectum coincidere potest Theologus, tamen crisis, proprie dicta, solum, ex posito verborum, sensum eruit, tum *lingue*, dum *auctoris* proximum. Crisis ergo patitur *examen ad analogiam* fidei, eatenus sc., si solum demonstraverit, auctorem probabilissime hunc elegisse posita verborum: tamen, si ideam scripturæ auctor se alibi dilucidius explicasset, dubia potius secundum claram dirigenda, quam clara in dubia

*Exegeticam
constiparar
& sublevar
Critica sacra.*

biam detorquenda est mentem. Eatentus tamen crisis *in ipsam in-*
fluit analogiam fidei; si criticus demonstrare queat, auctorem ipsum, in
 suo originali, hunc habuisse verborum positum, tunc criticus tenetur,
 illum communicare, & non jam exinde de *Θεορρησσία* scripturæ du-
 bitare, sed, si in ejusmodi dicto dogma aliquid fidei proponatur, illud,
 cum toto systemate fidei, est conjunctendum. Immo *graviter* con-
 tra Deum peccant, qui ideo Criticæ incumbunt, ut vacillantem reddant
religionem; quod quamvis inde *non sequatur*, quum *potius* sint judi-
 cia Dei, si gentes obnubilet; ut ne quidem *sensum* scripturæ haurire
 queant: tamen ipsorum finis est *damnabilis*, quum Deus potius *ubi-*
que sit defendendus, adeoque & hujus dictis obedientia potius præ-
 standa, quam si homo, pulvis, Deum evertere infelicissime audeat.
 Hæc *scientiæ* aniuscujusvis critici trado!

§. XXVII.

Ad exege-
 sin spectat
 Philologia sa-
 cra, Historia
 Ecclesiastica,
 Theologia Pa-
 tristica, &
 Symbolica, at-
 tamen non
 uno eodem-
 que respectu.

Ad exegelin facit 2) *Philologia sacra*, seu cognitio lingua-
 rum, præsertim earum, quibus ipse sacer codex est traditus, sc. *He-*
braicæ in V. T. & *Græcæ* in N. Probe tamen hic sensus earum vocum
 est adhibendus, qui *tunc*, quum quis liber inspiraretur, in usu fuit.
 Si enim nullam, ex ipsa sacra scriptura, aut ratione inveniamus causam,
 cur Spiritus Sanctus & a *genio & usu* linguæ, tunc temporis conve-
 tæ, recedere voluerit, uterque utique est tradendus. Scimus autem,
 in omnibus fere linguis, tot deprehendi voces, quæ jam non *eum* ge-
 runt significatum, quem olim. Unde, si sensum alicujus scripti cer-
 tum deprehendere velim, id demum fiet, si ostendero; *tunc temporis*,
 quo liber ille fuit scriptus, hanc vocem *hunc* habuisse significatum. Ulte-
 rius & 3) huc pertinet *Historia Ecclesiastica*, in qua exhiberi debet status
 tum internus tum externus ipsius ecclesiæ, divinæque, circa utrumque
 ecclesiæ statum, œconomia. It. enarrandæ hic sunt, vitæ scriptorum sa-
 crorum, fata Theologiæ, tum veræ, i. e. propagatio veræ ecclesiæ in statu
 mox florente, mox depresso, tum falsæ, i. e. propagatio errorum & impie-
 tatis, ubi præsertim origo (S. I. §. 10. ad fin.) hæresum atque errorum anno-
 tanda, ut & deniq; illustres inter Theologos viri, præcipue martyres, pa-
 tres & Doctores ecclesiæ. Si quis ergo, in specie *patrum* ecclesiæ dogma-
 ta, inter quos quidam, adhuc *ad octavum usque* seculum, v. g. Beda, nu-
 merantur, recolet, hæc scientia nomen Theologiæ Patristicæ gerit. The-
 ologia autem Polemica, ut eo melius sese legiimet, cur refutandi sint
 certi

certi errores, eatenus Historia Ecclesiastica sublevanda est, (§. 26.) ut ostendatur, vere extitisse homines, qui ejusmodi errores foverint, ne rixentur de eo, quod nemo in dubium vocavit, quamvis possibile foret, ut quis vocare posset. Quinque tamen, in nostris territoriis, nullus, contra ipsos libros symbolicos, sensus scripturæ, quatenus inde alias dissonans scripturæ analogia, cum assumta a libris symbolicis fidei analogia emergeret, fit introducendus: hoc respectu (4) Theologia *Symbolica* ad Exegeticam referri posset. Attamen, quum Theologia Symbolica totum Theologiæ systema, quatenus est ex Symbolis, formet, ipsamque symbolorum originem atque auctoritatem ostendat: *peculiaris* theologiæ scientiæ nomine Theologia Symbolica venire posse videtur.

§. XXVIII.

Singulæ hæ scientiæ, quatenus communicantur vel scriptis vel doctrina, vel discursu, *practica* vocantur. Et de his ipsis dinoscitur, qualem quis in Theologia sibi acquisiverit habitum. Sermo tamen hic est de praxi Theologiæ, quatenus eadem est scientia erudita, quæ & generale Theologiæ *objectivæ* nomen gerit. Quatenus enim est subjectiva, seu internus ille habitus, ab ipso Spiritu sancto, per fidem, ex illuminatione intellectus, & conversione voluntatis, secundum verbum divinum, productus, consistens, in vera Dei, ejusque, circa hominum salutem, per fidem in Christum, indeque nascentem vitam sanctam promovendam, revelatæ voluntatis, cognitione salutari, eo tendens, idque efficiens, ut pius in Deo tum hic, tanquam summo bono, aquietat, tum aliquando beatitudinem æternam, ex gratia divina, nanciscatur; eatenus omnis hujus internæ scientiæ practicæ praxis consistit, tum *ratione pii ipsius*, in corroboratione sui ipsius in veritate agnita, in incremento desiderii unionis cum Deo, in profluente inde vita vere pia & ambulatione a - post Deum, uti Scriptura eleganter exprimit, quo ipso admodum conspirat obligatio, & ipse rei effectus, ingentem faciens impressionem de ipsa religionis veritate; tum *ratione aliorum*, & quidem *impiorum*, in desiderio atque connitu, eosdem, ex representata felicitate status piorum, & infelicitate status impiorum, ad id perducendi, ut ad operationes Spiritus S. per verbum attenti fiant, emergentisque naturalis malitiæ stimulos, sub invocatione Dei, deprimant, donec & ipsi a Deo illuminentur & convertantur: respectu autem

Sermo hæcenus fuit de Theologia objectiva, subjectiva enim non est scientia eruditio- nis, sed habitus divinos.

tem *piorum*, ut in fide persistant, digniores sublimioris porro influxus fiant, & hoc ad tempus cessante, inimo Satana, in hora tentationis, impia inspirante, ut ex memoria pristini felicitatis, qui verus fuit, quia ex sensu est ortus, (§. 5.) ut & ex representatione pristini status infelicitatis, ex quo se liberatos esse, consciunt, tandemque ex representatione futuræ salutis, & ex parte impiorum, damnationis, semet, sub invocatione assistentia divina, corroborant.

§. XXIX.

*Inde oritur
Theologia Pa-
storalis, que
tamen ad-
huc plures
habet fontes.*

Licet vero hujus rei certa quædam universalis obligatio ad omnes cadat christianos: attamen & peculiaris hujus rei in quosdam in specie cadere potest, v. g. Ecclesiæ ministros, atque doctores. Ast tunc ipsa hæc scientia communicandi ex ipso illo habitu desumpta esse debet. Nam quomodo quis, secundum conscientiam, aliquid poterit experientia interna venditare, si ipse non fuerit expertus? Quotiescunque ergo quis ex propria, secundum analogiam fidei, loquitur experientia, suamque ipsam doctrinam, secundum certum aliquod subiectum, vel instruendum, vel corroborandum, &c. dirigit, inde oritur Theologia Dogmatica, Elenctica, Pædevtica, Paraletica, a memoratis Theologiæ speciebus (§. 22.) eatenus *solum* diversa, quod hic ex *subiecto* Theologico *habituali*, sc. piis, (§. 28.) ad *subiectum* Theologicum generale, sc. vel impium vel pium, variumque uniusque statum, instructio tendat. Et hic, si subiectum *instructiois sit pius*, in conscientia circa dogmata quædam, errores, motiva, *dubius*, in specie oritur Theologia *Casistica*, ejusmodi removens dubia ex *alio* quodam mentis *piæ* statu, ad quem homo in tentatione *non attendebat*. Jam sane quum pastori ecclesiæ *ejusmodi* animarum cura committatur, ut *omnibus*, quamvis sint diversissimi status, satisfacere queat; utque, uti scriptura eleganter eloquitur, verbum *recte dispertere* sciat: sane Theologia *Pastoralis* peculiaris quidam videtur habitus atque scientia esse Theologica, reliquis, ratione *fontis & obiecti*, quidem profus similis, ast ratione actualis ecclesiæ, cujus quis *curam* gerit, status, adeoque ratione *subiectorum*, quibus instructio applicanda, peculiarem requirens habitum. Adhuc vero latior est Theologiæ *Pastoralis* ambitus, quam quod includat Theologiam Dogmaticam, Elencticam &c. Pastor enim & obligationes quasdam *externas*, ratione muneris sui, habet, quæ vel *actum* quendam *ministerialem*,

tem, vel civilem concurrentem muneris obligationem, *supponunt*, ubi, circa utrumque peculiariora pastoris *requisita* sunt. Ratione prioris, scire debet, quid v. g. circa administrationem baptismi, sacrae coenae, copulationem, ordinationem, notare debeat, ratione muneris interni. Ratione muneris externi, seu obligationis civilis, v. g. ut ordinationi ecclesiasticae conformiter agat, ut nihil, proprio ausu, innovet, faciat, aut omittat, quod superiorum suorum introspectioni est commissum, & tibi solum denunciandi habet jus, aut non iudex esse debet. Adeoque, ratione hujus partis Theologiae pastoralis, fontes erunt ordinatio ecclesiastica, consuetudo ecclesiastica &c.

§. XXX.

Tandem, quum certam ex jure positivo universali, de quo infra suo ordine, obligationem habeamus, tum circa matrimonia, v. g. quinam sint gradus prohibiti &c. tum circa constitutionem Ecclesiae ministrorum, ut scilicet digni vocentur & eligantur; per se hujus rei cura cuivis, qui modo cognitionem suam, perspectae hae in re voluntatis divinae, manifestavit, jamque de casu, exinde decidendo, arbiter est idoneus, demandari potest. At quum, in nostris territoriis, haec cura etiam Theologis, qui Consistoriis adsident, committatur; tandem vero, quum, ex auctoritate principis, quae hic sufficiens est ratio, adhuc aliae causae ad Consistoria relate sint, & tacente principe, referri queant; quatenus harum omnium rerum scientia vel peculiaris, e. g. quoad examen Candidatorum Theologiae, vel generalis ab alio Theologo requiritur: totius hujus scientiae complexus, nomine scientiae *Consistorialis* Theologiae venit.

§. XXXI.

Nunc, ad nexum *Jurisprudentiae*, in *roto* suo ambitu considerate, demonstrandum, devenio. Quum vero promiserimus, ex natura rei, (Sect. I. §. 16.) tum internum, tum externum scientiarum sistere; externus autem sit, quomodo una tota scientia cum alia tota cohaereat, (c. 1.) & quidem, tam ratione fontis, quam objecti, (Sect. I. §. 13. 15.): etiam ab hoc *Jurisprudentiae* nexu incipiendum est. Scilicet, quum suprema omnium principiorum, tanquam verorum assumendorum, norma sit jus naturae: (§. 2.) etiam hic in *Jurisprudentia* nulli fontes & objecta erunt ponenda, quae huic *contradicerent* normae. Quum autem porro omnis peculiaris scientia

Tandem peculiaris scientiae Theologicae species est scientia Consistorialis.

Generalia de nexu Jurisprudentiae cum jure naturae.

tia, vel ex nimia unius fontis *latitudine*, vel, quoad fontes sensfonis, ex *diverso* sensfonis fonte enascatur: (S.I. §.14.) etiam Jurisprudentiam a *disciplina* Juris Naturæ, tanquam peculiarem scientiam, distinguimus, *tum*, quia, licet & per nostram rationem ad multas Jurisprudentiæ conclusiones deveniremus, tamen nimis amplum inde emergeret Jus naturæ, *tum*, quia peculiariora sunt Jurisprudentiæ principia, quæ ratio quidem, si senserit, tanquam vera principia in illis admittit circumstantiis, absque sensfione tamen, non determinare id potest, quod, habitâ ea, decideret. Tandem, sicut quævis scientia peculiarem, tum in theoria, tum praxi, habet finem, (§.14. Sect. I.) finem summæ scientiæ, (§. 2. 3.) ratione principii cognoscendi, (§.10. II.) conformem & subordinatam, ita, quum in genere Jus naturæ, ex obligatione naturali, sistat finem omnium eruditionis, sc. felicitatem: (§. 2.) Jurisprudentia in specie intendit felicitatem externam.

§. XXXII.

De nexu Jurisprudentiæ, cum Theologia, ratione fontis.

Inspecie quoque nunc dignoscendum erit, quomodo Jurisprudentia cum Theologia cohereat. Et quidem primo, in collatione utriusque fontis, deprehendimus, quod paucissima Jurisprudentiæ totius pars ex jure divino sit, quum intentio divina non fuerit, ut ultra casus universalis, ex jure positivo divino, circa externas actiones, obligationis, illud ipsum principium, tanquam *fontis Juris*, extenderetur, sed Deus ipse potius alios hujus rei fontes in natura ordinaverit. *Neutiquam* ergo quidem fontes Jurisprudentiæ nostræ revelationi contradicere debent, ut alias dogma aliquod fidei, vel vitæ, vel obligationis, circa jus, universalis, everteretur: ast inde non Jurisprudentia omnis *ex bibliis* est deducenda, quatenus *finis* scripturæ non est, ut, quidquid exposuit juris, v.g. judæici, instar regulæ esset. Porro, secundum utriusque objecta, Jurisprudentiæ cum Theologia nexus erui potest. Repetantur hic vero ea, quæ in (Sect. I. §. 15.) generatim de objectis scientiarum, quidque ad objecti pertineat notionem, diximus. Dicta enim supponentes, & non denuo repetituri, secundum ea, Jurisprudentiam cum Theologia comparabimus.

§. XXXIII.

Est objecti.

Nempe finis Theologiæ ultimus est æterna felicitas hominis promovenda: Jurisprudentia autem in temporaria ultimato perfluit. Proximus Theologiæ, intermedius & internus, est *pictas*, seu *habi-*

tudo, quidquid credimus & agimus, ex principio unico: quia Deus dixit, per fidem divinam, assumendi. Hoc probant Theologi. Finis Jurisprudentiæ internus est justitia, seu habitudo, ex agnita fontium Jurisprudentiæ rationabilitate, jus inde descendens, ei, cui competit, tribuendi. Hoc probandum est JCTis, & omnibus, qui hoc adferunt, adeoque & nobis. Hic vero distincte ita procedemus: scilicet ostendendum erit, 1) an Jurisprudentia justitiam solum supponat, an vero simul intendat, i. e. quod efficere possit. (Sect. I. §. 15.) 2) An Theologia intendat aut supponat justitiam, viceque versa, an Jurisprudentia supponat vel intendat pietatem? Priusquam deduxero, bona ratione, neque adfirmo, neque nego, ne, fidem positorum, & nondum probatorum, postulare me velle, suspiceris.

§. XXXIV.

Nempe omnis moralitas actionis eo recurrit, ut sciamus, ad quam habeamus jus, & ad quam obligationem. Jam vero omnis juris obligationisque principia sinit Jus naturæ: Ergo jus naturæ de moralitate actionum est consulendum. Jurisprudentia autem peculiariter solum inde principia moralitatis, adeoque peculiarem actionum moralium ambitum, speciemque moralitatis peculiarem desumit, cujus rationabilitas jam in J. N. demonstrata est. V. g. 1) in jure civili voluntas principis, cum furto patibulum combinantis, adeoque hanc actionem, peculiari quadam moralitatis specie, illicitam ponentis, suprema est lex. Id vero 2) in jure naturæ evincitur, cur & auctoritas principis, externæ ejusmodi moralitatis introducendæ sufficiens ratio esse possit. Jus autem naturæ plures suppeditat rationes, cur actio hæc sit illicita, tam ratione originis, quam consequentiarum. Respectu prioris, intendit simul, id est efficere potest justitiam, Jurisprudentia, v. g. civilis. Si enim constet de moralitate actionis, quam princeps introduxit, & constet de facto, seu actione, cui est combinata; sane is dicetur civiliter justus, qui unum cum altero ita combinat, tum tanquam motivum, actionem vel committendi, vel omittendi, ob connexam cum ea consequentiam bonam, vel malam, tum tanquam ipsum consequens, i. e. si jus dicere debeat, connectet æque unum cum altero, ac princeps. Posteriori vero respectu, Jurisprudentia supponit justitiam, duplici modo, primo, quod altiore rationem non, ex principio sue scientiæ, suppeditet, sed supponat, ut quis eandem ex jure naturæ hauserit,

Ostenditur, quid Jurisprudentia intendat, & quid solum supponat.

rit; sic e. g. cur, in Jurisprudencia civili, voluntas principis summa lex fit, ex Jure naturæ demonstrandum est: dein, quod is, qui tanquam jurisprudens *juste* agit, nisi *ex toto jure naturæ* moralitatem perlexerit, nondum vir *justus* plene, *secundum jus naturæ*, dici queat. Vnde distinctio inter justitiam *materialem* & *formalem* oritur, v. g. lex civilis, revelata circa actionis moralitatem, nondum convincit quendam de *jure imperantis* hanc legem condendi. Pone, judicem corrumpi donis posse; pone, eam, cui jus *secundum leges* debetur, plura dedisse *dona*; hic concurret actio judicis materialiter *justa*, alit formaliter *injusta*: æque, si interne neget, aut dubitet de jure principis, non dici poterit ex justitia actionis jus dixisse.

§. XXXV.

Quamnam jus naturæ consideret moralitatem actionis & principia moralitatis.

Dicta vero si ad Theologiam applicemus, hoc ipso eadem se a Jurisprudencia distinguit, & jure naturæ, quod *justitiam* (§. 33.) ad habitum lux scientiæ, neque *supponat*, neque eandem *intendat*. Hoc dilucidius patebit, si jam uniuscujusvis, positivarum scientiarum, objecta invicem comparemus, unumque ad alterum referamus. Vtique in hoc conveniunt, quod certarum actionum *moralitatem* fiant: aff jus naturæ sinit *omnem*, ex conscientia *possibilem*, moralitatem; in plurimis tamen solum *hypotheticè* decedit. V. g. Jus naturæ utique quidem legem Dei, tanquam rationabile principium obligationis, agnoscit, sed, si ponatur actio, quæ peculiarem moralitatis speciem *tum demum* nancisceretur, si lex expressa divina adesset, quamdiu hæc lex *non extat*, aut conscientia de ejus *dubitare* potest existentia, hypotheticè solum decedit conscientia, si ad principia juris naturalis referatur; quamvis & *alias* actiones, *ubi* conscientia interna *unicum* est principium, *certo* determinet. V. g. quum Judæis certarum specierum ejus lege positiva interdictus fuerit, rationem *obedientiæ* sufficientem jus naturæ ex positiva Dei lege agnoscit. Quamdiu vero mens *rationaliter* nescit, Deum hanc dedisse legem, sane *reliqua* principia, moralitatem actionis *alias* determinantia, *hic* non sufficienter, ut ex nobis *ipsis* universalem Judæorum obligationem *naturalem*, ad abstinentiam specierum, jure positivo prohibitarum, demonstrare possimus.

§. XXXVI.

Quamnam Theologia

Theologia autem sinit moralitatem actionum, *principio* fidei, *secun-*

secundum verbum Dei vel conformium, vel difformium. Principium vero fidei est, quidquid Deus credere & agere dixit, illud ex hoc ipso credendum & agendum est, quia Deus dixit: adeoque omnes illæ actiones, quas quis ex principio, quia Deus in verbo dixit, facit, ad *Theologiam* spectant. Unde & v. g. obedientia erga magistratum, quatenus propter Deum exercetur, i. e. quia Deus hanc præcepit, & homo, ex unico hoc principio assumpto, Theologice pius est, actio Theologice pia est. Immo omnes actiones nostræ, jubente Deo, *primario* ad ipsum Deum sunt referendæ, nempe, quod obligatissimus, ad divinæ intentioni nos conformes gerendos, utque omnia faciamus, *ad promovendam* Dei gloriam, & ex *jussu* Dei. Hic tamen actus, erga ipsum Deum *immediate* directi, ab iis quodammodo distinguendi videntur, quibus *mediate* Deo inferimus. V. g. obedientia erga magistratum Deum *mediate* colimus. In hac ergo & ejusmodi actionibus, quod si Deus nos obliget, ex principio, quia ipse dixit, hoc *summum* quidem est, & *maximum* fidei motivum, immo & *Theologicæ* unicum: non tamen, *extra* Theologicam relationem, si obligationem, ad obediendum magistratui, *in genere* perferretur, ita unicum est, ut injuste alias ageremus, si v. g. quendam *inde* commoveremus ad obedientiam, ne, in casum inobedientia, *civilibus* durissimis adficiatur *pænis*. Deus enim solum nullibi vult *excludi*, aut, quum homo sepius *pænam magis* timeat, quam Deum, quo quidem *impie* agit, tamen ipsa intentio Dei est, quum *ipse sibi* reservaverit *convictionem* hominis ad obligationem, ex fonte, quia ipse dixit, quumque magistratui dederit *jur*, pænas certis combinandi actionibus, ut, quamdiu quis non ex principio fidei erga Deum commoveatur, tamen, metu pænae, ablineatur ab inobedientia, qua alias semet, contra intentionem Dei, infelicem redderet. Ast in actionibus, quæ immediate erga Deum tendunt, nec aliis motivis *opus* est, nec Deus *vult*. Quum enim Deus neminem, per *omnipotentiam*, ad cultum internum adigat, sed per *convictionem*, Deum hoc dixisse, hominemque ex hoc ipso jam summopere esse obligatum; jam vero Deus, testante scriptura, cum hac *fide*, ipsas *vires* omnium inde fluentium piarum actionum combinaverit: etiam hic *fides* unica harum piarum actionum est & *origo* & *norma*, ita, ut nulla sit actio pia, nisi ex fide descendens. Et si rem perpendas, sane hic *major* est robor, quam si dicerem, v. g. quia princeps est pius, gau-

inducat moralitatem, & quodnam actionum Theologicarum principium.

Quatenus actiones, quæ sunt Theologicæ, tamen non unice sint Theologicæ.

Quoniam actiones sint unice Theologicæ.

gauderet sibi, si etiam pius esses. Gloria enim Dei, quia hic ita unice versatur, ut Deus *omne* auxilium rationis excludi velit, tanquam *insufficiens*, ad fidem faciendam divinam, & tanquam *superfluum*, si Deus jam fidem excitaverit, etiam unice, ex fonte fidei, *natura, motiva, norma*que piarum actionum desumenda. Sane etiam in actionibus, mediate cultum Dei promoventibus, quis eas committere aut omittere poterit, licet *plane*, ex hoc fonte non faceret, quod Deo hoc ipso simul inserviat, aut, quod Deus dixerit; nam & *Abens*, metu pænæ civilis, a certis abstinere poterit actibus, si vitam famamque civilem amet, quo ipso tamen impius est homo: est sane in actionibus, cultum erga Deum *immediate* concernentibus, licet *externa* confessio in alterius beneplacitum fieri queat, stultus tamen foret, qui *interne* ens aliquod luminum veneretur, si *non existeret*. Si vero existat, uti existit, *sublimitas* ipsius hujus entis atque promissio, quod ea, quæ dicat, facere possit, & velit, sufficientia dabit motiva viresque, illud colendi. Id vero sequitur, ipsam de existentia Dei convictionem demum actionem *christianam*, hoc est, piam esse, si ideo quis credat, *Deum existere*, quia *ipse Deus dixit*, se existere; æque uti credimus, existere regem, quando regium mandatum affixum cernimus. Et sicuti rex non prius demonstrat existentiam, sed ipsa revelatione suæ legis testatur, se esse: ita sane homo non exculare semet poterit, quod existentiam Dei nondum, in sua conscientia, ad principium usque contradictionis, elevaverit. Ex ipsa enim lege Dei revelata, cui fidem habere debet, convincetur, oportere esse legislatorem.

§. XXXVII.

Hæc si ad Jurisprudentiam conferantur, statim patebit, eandem dicta neque supponere neque intendere, id quod adhuc magis patebit, si nunc ad ipsas Jurisprudentiæ classes deveniamus. Nempe utique, quatenus sacer codex fons est Jurisprudentiæ, inducendo scilicet certam *universalem* obligationem circa justitiam actionum, quæ, positiva lege deficiente, alias ex Jurisprudentia humana determinanda fuisset: hæc Jurisprudentiæ species *peculiaris* scientiæ nomen meretur. Et hic primo loco evincendum esse videtur, utique *possibile* esse, ut Deus sibi reservaverit jus, in certis actionibus externis, certam introducendi moralitatem externam, & justitiam externam per legem suam positivam. Quamvis ergo *alias*, secundum nostram

Datur Jurisprudentiæ species, ex jure divino desumpta.

cognitionem decidere jus haberemus, tamen, *quodsi* ejusmodi universalis adesset obligatio, atque juris determinatio, jam *contra* obligationem faceremus, nisi ex hoc positivi juris fonte decideremus. Id vero porro demonstrandum est, *an Deus* hoc facere *voluerit*, cujus, si *expressam* videremus litteram, amplius *dubitandum* non est. V. g. Si Deus diceret: hoc juris circa hanc externam actionem esto inter omnes, si casus hic & ille obventurus. Quum vero *vix* aliqua ejusmodi *evidens* sit propositio juris positivi universalis, ita, ut ex *hoc ipso intentionem* Dei colligamus, Deum sapientissime voluisse, ut *alio* modo hujus rei certiores fiamus: hujus rei deductio hæc convenientissima, nunc insequentura, videbatur.

§. XXXVIII.

Primo scilicet singula illa *data*, quæ *scriptura* suppeditat, re-
colenda, adeoque inspicenda, annon *ipsa* scriptura ejusmodi *criteria*
juris universalis suppeditaverit. Sic scimus, quod in *spiritualibus* Deus
certam quandam obligationem ad omnes introduxerit homines.
Si ergo hic *ad stilum* scripturæ attendamus, *analogiamque* depre-
hendamus in aliquo revelationis dogmate, de quo quæstio est, *an sit*
juris positivi universalis: sufficientem rationem habebimus, illud pro
ejusmodi adsumendi. Si vero hic ejusmodi analogiam non de-
prehendamus, aut in *genere* requisita juris positivi universalis *non in*
ipsa scriptura denotata essent: id *tamen* supererit, ut ex *ipsa* conscien-
tia nostra investigemus, quid rationabiliter requiratur, si aliquod
dogma pro dogmate juris positivi universalis assumi debeat, adeo-
que, quid *ad ipsum* requiratur *jus positivum* universale. Videt
enim ratio, posse *existere* jus divinum universale, *alia inter* dogma-
ta juris particularis mixtum, & Deum tamen *sapienter* velle potuif-
se, ut prius *generalia* juris positivi universalis requisita *ex ratione*
desumerentur, & secundum *hanc notionem* ea, quæ cum regulis hæc
convenirent dogmata, ex toto scripturæ contentu evolverentur, & ad
peculiarem scientiam positivi juris universalis redigerentur. Hoc
vero jus, imo *obligationem*, Deus nobis dedit, quando non *ipse*
revelavit requisita positivi juris universalis, neque *peculiarem* horum
dogmatum classem in scriptura concinnavit, neque ubique littera *ex-*
pressa determinavit; nosque tamen rationabile videamus, quod ejus-
modi jus existere queat.

F

§. XXXIX.

Quomodo in-
daganda sint
præcepta ju-
ris positivi
universalis.

§. XXXIX.

Quatenus ad
Jurispruden-
tiam confide-
ratio juris
positivi uni-
versalis spe-
ctat.

Scilicet jus positivum sumi potest *synonymicum* juri divino re-
velato, jus vero si sumatur pro ipsa lege: jus *positivum universale*
erit *lex divina revelata, omnes obligans homines*. Ast vero hic de
lege divina universali loquimur, ubi *Theologi* scientia a scientia *Ju-
risprudentis* differt; adeoque & *Theologus alia* ratione universalem
Dei legem tradit, *alia* ICtus. Scilicet *Theologus* nascentem inde
actionem considerat tanquam *piam*, (§ 33.) adeoque v.g. si quis concubi-
tum cum iis, qui jure positivo prohibiti sunt, *Theologicè* intermitat,
ratio debet esse fides, quod Deus dixerit. *Jurisprudens* vero confide-
rat hanc actionem, quatenus *externè justam*, & ubi Deus posuit prin-
cipes justitiæ externæ administratores. Adeoque, quasnam poenas
princeps combinare queat, si quis contra agat. Si ergo actio qua-
dam *unice* sit interna, plane ad ICtum non spectat. Potest vero actio
externa connexa esse cum interna, i.e. *mixta*. V.g. furtum est du-
plici respectu contra jus revelatum, tum quia est actio *impia*, quia
quis tunc, quando furatur, non credit, Deum prohibuisse, tum *inju-
sta*, quia non consequentias externas vel credit, vel timet. ICtus
autem solum *quatenus injustas* considerat. Vade & noli existimave,
si in sequentibus aliquid ad jus positivum universale circa externas
actiones referemus, ac si, *unice* hic jus positivum circa moralitatem
externam disposuisse, crederemus. V.g. si demonstrarem, deca-
logum esse juris positivi universalis, & ad prudentiam hujus juris re-
quiri, ut sciamus, quænam injustæ actiones per decalogum fuerint
expressæ, noli existimare, ac si decalogus solum de externa morali-
tate & de injustitia actionis disponderet, quum potius in antecessum
simus concessuri, & de interna moralitate, quatenus sc. est actio im-
pia, dispondere. Ast hoc ad *Theologos* spectat, prout ad ICtos.

§. XL.

Jus positi-
vum univer-
sale repete-
re potest præ-
cepta *Juris*
naturalis.

Positis hisce præmissis, jam dico irrationabile esse, quod Deus in
jure positivo universali repetere queat, quod & naturali jam funda-
tum est, ast ubi ob labem naturale inter homines fere evanuit, vel in-
dubium est vocatum. Hinc totum decalogum refero ad jus positi-
vum universale. Si enim dicas v.g. quoad cultum, Deo, die Sabbathi
præstandum, jus naturale nil disposuisse: eo magis pertinebit ad jus
positivum universale, quia Deus omnes homines hoc verbo suo in
spe-

specie obligat, ut uno ex septem diebus eum in specie colere debeant. At hic de iis, ad quæ ex ipsa natura pervenire possumus, quaestio est, an sint juris positivi? idque affirmo, quia Deus revelavit, (§. 39.) aff hujus rei rationem habuit sufficientem, quum v. g. homines sibi relictæ dubitare queant, an e. g. furtum foret actio injusta. Immo ratio sufficiens est, quia Deus dixit, & ad omnes dixit homines, adeoque naturalis obligatio robur accepit, ex expressa ejusdem per legem scriptam renovatione, atque nova inculcatione. Unde recte dicimus, actiones, decalogo repugnantes, esse contra jus divinum universale. Quum vero Deus in decalogo mixtas (§. c. 39.) ponat actiones, i. e. & pias & justas, Ictus autem solum in justitia actionum persistat, ipse eas etiam solum, quatenus in actum externum erumpunt, respicit. Nam v. g. in primo præcepto prohibetur, ratione externæ, inde enascentis, actionis injustæ, idololatria externa & Atheismus externus. Unde Ictus examinat, quamnam poena adficiendus, qui idolum adoraret, aut qui palam diceret, mundum esse a se ipso, quo ipso mundum Deum faceret, adeoque contra externam primi præcepti actionem justam peccaret: qua jubetur unice verum Deum tanquam Deum profiteri, & præter hunc, nullum aliud ens, adeoque nec mundum.

§. XII.

Secundo rationabile est, quod Deus, per legem positivam, ex sua voluntate, certam gentem obligare queat, in cujus voluntatis irrationalitatem nunquam sana ratio suppeditat rationes, sed potius Deum semper defendit, quod sapienter & juste agat: quamvis ex natura actionis, quatenus ex conscientia nostrarum perceptionum pendet, non determinare potuissimus, cur gens illa huc fuisset obligata, nisi Deus expresse suam declarasset voluntatem. Hoc vero jus divinum, licet foret universale, ratione *hujus gentis*, inde tamen non colligendum, quod Deus *omnes* gentes huc velit obligatas. Quamvis, si gentem quandam *in specie* obliget, *ita* legem ponere queat, ut *universalis* ad omnes gentes refiliat obligatio. Jam, quum in sacro codice & *particularem* judicæ gentis deprehendamus obligationem, quæ *solum* concernebat gentem judaicam, & *universalem*, quæ non unice, quamvis *in specie* genti judicæ revelata fuit: ea Jurisprudentiæ *pari*, quæ est *scientia juris positivi* divini circa actiones externas, *zum obligationem* particularem, genti judicæ scilicet præscriptam,

Deus per ius positivum novam introducere potest obligationem, ad quam ex ratione sola non pervenissemus determinandam.

tum universalem, adeoque & ad nostras sese extendentem respublicas, fuit.

§. XLII.

*Non adfir-
mandum est,
aliquid esse
juris positivi
universalis,
nisi vel ipse
casus, vel ra-
tio extensionis
sit jure divi-
no expressa.*

Licet vero id sit naturæ rationabile, quod Deus possit absolu-
ta sua voluntate nos obligare, quæ non potest non esse summe ratio-
nabilis, licet, præter voluntatem, ulteriorem ipsius voluntatis divinæ
rationem nesciremus; id tamen patet, & *expressam* oportere esse le-
gem Dei, licet id demum esset evolvendum, quod *hæc lex* expressa sit
casus, & non, *ultra* rationem voluntatis divinæ expressam, esse
extendendam, quum casus non possit dici *implicitus*, jure positivo di-
vino, *si ne quidem ratio extensionis esset juris positivi*. Quod si ve-
ro, ejusmodi litteram expressam adesse, demonstrare possumus, simpli-
citer fidem habere obligamur. Nunc quæro, si Deus diceret: hæc
sunt statuta mea, hæc tenebitis; *quodsi enim homo ea fecerit, tunc*
vivet hoc ipso, sane illæ & ejusmodi loquutiones, e. g. huc obligatus
esto & incola & peregrinus, item, hoc si feceris, abominatio erit co-
ram Deo; item, hoc factu incola terræ eandem commacularunt, atque
peccare fecerunt &c. detorquendæ essent, nisi pro signis, his contentæ
obligationis universalis, assumeremus. Jam, quum prima ex his lo-
quutio præponatur, Levit. XVIII, 5. insequentibus positivis legibus, a
v. 6. - 23. & v. 29: sane hæc omnes leges sunt juris divini universalis;
adeoque casus concubitus, in iisdem expresse prohibiti, tales sunt
ipso jure universali positivo.

§. XLIII.

*Quomodo ca-
sus non ex-
pressi tan-
quam impli-
citi juris po-
sitivi sint re-
spiciendi.*

Ast vero de *non expressis*, quatenus sit extensio facienda, quate-
nusque, tanquam casus *analogi* live *impliciti* juris positivi, sint respici-
endi, nec ne, res est altioris indaginis. Id patet, si *ratio extensionis*
in ipso jure positivo sit expressa, quod ii casus, qui huic *subiunt* ratio-
ni, ipso jure positivo sint impliciti. Id quoque rationabile est, si ex ipsis
revelatis extensionis rationibus quædam essent *clariores*, hæc erunt an-
teponendæ, ipsæque *obscuriores inde* explicandæ. Jam, quum e. g.
jus positivum c. l. v. 7. claram atque peculiarem, prohibiti cum ma-
tre concubitus, sistat extensionis rationem, scilicet, quia *fit mater*: sequi-
tur, quotiescunque aliqua *mater poterit* dici, ex natura *generationis &*
propagationis, quod omnes ii casus sint ipso jure positivo universali
prohibiti. Hanc enim rationem extensionis *ipsum* suppeditat jus po-
sitivum.

fitivum; sub hac extensione *natura sunt, avia, proavia*, & in linea recta usque ad *Evam*: ergo & in linea recta prohibitio ita est juris positivi, ut ipsa ratio extensionis ad aviam, proaviam, sit *expressa* lege universalis. Idem in omnibus casibus, quatenus extensionis ratio ipsa est lex positiva.

§. XLIV.

Adhuc tamen aliqua ratio extensionis v. 6. dicti capituli, posita est, ubi dicitur: nemo tangeret carnem carnis suæ; quam vero, quia generalis, metaphysica & controversa ratio est, bona ratione (v. §. antec.) ultimo loco jam demum explicabimus. Id patet, quæ species expressæ ad carnem carnis referuntur, eas præcipue esse adnotandas. Scilicet id sequitur: quotiescunque nuditas ejus, quam an reterege prohibetur sit, quæstio est, dicitur positivo jure nuditas matris patrisque situm v. 7. Patris v. 8. sui ipsius v. 10. Patris vel matris proxime consanguineæ v. 13. Amitæ v. 14. filii uxoris v. 15. fratris v. 16. priviigne; v. 17; toties in aprico est, nisi non licere harum reterege nuditatem; adeoque omnes has nuditates si quis detegeret, tangeret carnem carnis suæ.

Quinam sit sensus verborum: nemo tangeret carnem carnis suæ, expressus:

§. XLV.

Nunc vero probe notandum est, in omnibus hisce casibus, jure positivo expressis, semper & unice relationem prohibitionis esse, ex relatione maris ad nuditatem, quam reterege prohibetur: ita ut, secundum jus positivum, non prædicatur aliquid tanquam caro carnis, nisi ad sit diversitas sexus. Neque de alio, quam de mare prædicatur, quod denudet nuditatem, unde & mas unice dici potest, tangere carnem carnis. Obsistere videtur v. 7. ubi dicitur: non revelabis nuditatem patris matrisque tuæ, ubi utique hæc verba, extra contextum confederata, videntur phrasin denudationis etiam de seminis usurpare. Dico vero, unice, secundum contextum, subiectum prohibitionis esse marem, hoc sensu: Deus v. 8. prohibet concubitum cum noverca, ex ea ratione, quia esset nuditas patris: ergo & matris naturalis nuditas, secundum jus positivum, dici poterit nuditas patris, alii, ne filius, quum ipsi congressus cum noverca sit prohibitus, eo minus cum matre naturali concumbere auderet, Deus duplicem posuit rationem, scilicet, quod sic alias & patris & matris denudaret nuditatem, quum, in concubitu cum noverca, solum dici queat, denudare nuditatem patris. Hunc-

Quinam sit sensus horum verborum implicitus, nec us.

ce sensum esse v. 7. testatur & verba *subsequentia*, ubi solum dicitur: *Mater tua est.* Sane, si subiectum prohibitionis *femina* esset simul: nulla certe foret ratio, quod si sensus hujus v. c. foret: *tu femina* non denudabis nuditatem patris tui *matrisque tue*, cur 1. *conjuncta fuisset mater*, quum tamen femina neque cum *matre* coire, neque, si cum *patre* coëat, *matris* denudare nuditatem dici posset: 2. cur non Deus in sequentibus potius dixisset: *Pater tuus est*, quippe potius ad *relationem prioris posterius*, quam ad *posterius prius* comparare solemus. Ast optima harmonia in hoc sensu est: *tu mas* non denudabis nuditatem *matris*, quæ *patri simul est*, v. 8. ita ut hæc verba, *quia est mater tua*, sit expressa *ratio* cujusdam *extensionis* ad *aviam, proaviam, &c.*: quæ quidem sui *pronepotis patris nuditates* dici non possent, quamvis *matres* dici queant.

§. XLVI.

Pergit ad præcepta juris universalis, circa matrimonia, & quidem inveniendæ.

Ulterius jam quædam circa matrimonia, quatenus sint juris universalis, dispiciamus. Nempe ratione matrimonii, & quidem adhuc inveniendæ, jus divinum non introduxit obligationem universalem, etiamsi finis unicus esset procreatio sobolis. Sic enim Deus, tum ex *naturali* ratione, ab hac lege dispensat impotentes, Matth. 19. eosque vel natura, vel casu tales, tum ex *moralis* ratione, si scilicet quis, ut eo magis cultui divino inserviat, coelibatum sibi spontaneo motu proposuisset. Sic enim nobilioris objecti consideratio, sublimiorisque finis promovendi annisus, ab obligatione ad inferius objectum atque finem dispensat. Bonum ergo est, si quis hoc propositum possit efficere, i. Cor. VII. v. 1. Ast, quum non omnes hujus rei vires habeant, neque omnes ad prius ita obligati sunt, ut, si intermitterent, peccarent: alias enim status conjugii esset peccatum continuum. Vnde potius divinæ intentioni conforme est, quod nubere melius sit, quam uri.

§. XLVII.

Quid juris positivum sit, ratione finis matrimonii, procreandi sobolem.

Porro autem evincendum est, si jam quis matrimonium inire vellet, quid hoc jure positivo requiratur, ubi præcipue considerandum, quatenus procreatio sobolis sit finis matrimonii. Et hic eatenus unicus est, ut intentio sobolis procreandæ cum statu matrimonii debeat esse combinata, id est, quod extra matrimonium omnis vaga procreatio sobolis sit intentioni divinæ difformis, adeoque peccatum.

catum. Neque tamen ita unicus est, ut si quis aliquam compressisset extra matrimonium, liberosque procreasset, eandem præcise ducere teneretur. Nec obstat Deuteron, XXII. v. 28. 29. Nam i. datur patri compressæ electio Exod. XXII. 16. utrum dotem, an vero matrimonium exigere velit. 2. citato loco sermo est, si virgo, sub spe matrimonii, deflorata fuerit. Porro & ita unicus est, ut, quum in matrimonio sobolis progeniem profine habente, concubitus requiratur, is solum adprobetur concubitus cum conjuge; qui hoc efficit: adeoque non solum modi hujus effectus producendi per naturam prorsus impossibiles, quos nominare pudor detinet, sed & impediens sunt prohibiti. Eatenus quoque unicus est, ut si utraque aut alterutra pars ipsum intendat finem, naturalis hujus rei debeat adesse potestas. (§. 46.)

§. XLVIII.

At, si jam queramus, an non quedam diversi sexus personæ, ubi, vel natura utraque impotentes, ad procreationem sobolis, sunt, vel ex destinatione castitatis spontanea, tamen invicem genus aliquod societatis perpetuæ inire queant, ita ut, ratione reliquarum obligationum, v. g. ne utraque pars aliis quæstum concedat corporis, & in specie, ratione dissolvendi hujus nexus, idem foret observandum, quod circa dissolutionem matrimonii. Et hic, quamvis, quoad impotentes, tale vitæ genus non sit, sensu biblico, matrimonium, & quamvis, quoad posterius, mutuo consensu sibi invicem postea tamen cohabitare queant: de eo tamen solum hæc queritur, an ejusmodi societatem inire jure positivo liceat? Idque omnino; quum enim naturalis hoc permittat ratio, silentium juris positivi corroborat potius, se hanc naturalem rationem prorsus restringere nolle. Sicuti nec videmus, matrimonia dissolvi, licet nunquam sobolem producant. Liberi enim sunt donum Dei, adeoque in se res incerti eventus, qui, si a priori semper esset demonstrandus, nulla contrahenda forent matrimonia. Insuper denegatio liberorum sæpe est instar pœnæ, e. g. Levit. XX. v. 20. adeoque ipsum aliquod medium, quo Deus vitæ ante actæ pœnitentiam excitare intendit. Interim uterque ejusmodi status, in civili societate, nomine status matrimonialis venit.

Datur status legitimus conjunctionis diversi sexus personarum, abique sine procreanda sobolis.

§. XLIX.

*Quenam sint
præcepta ju-
ris positivi,
circa dissolu-
tionem matri-
monii.*

Adhuc, circa dissolutionem matrimonii, præcepta juris positivi con-
sulenda sunt. Et hic primo quædam dissolutio, per rationabilem con-
sequentiam, ita est introducta, ut, & in vitis partibus, dissolvendum sit
matrimonium, ex ipso magistratus officio. Scilicet, quum scienti
concupitui cum ascendente vel descendente in recta linea, jure posi-
tivo pœna mortis imposita Levit. XX, II. 12. 14. 17: quodsi casu
fortuito & per ignorantiam convenissent, qui tamen casus, si matri-
monia secundum ordinationem ecclesiasticam regulentur, vix apud
nos exisset, dirimendum esse, rationabiliter colligimus. In reliquis
vero, nisi ipsæ partes ex conscientia impellantur, divortium petere,
nullam dissolutionis rationem Juri positivo analogam deprehendi-
mus: præeunte ipso sacro codice v. g. quoad fratrem Levit. X. v. 21:
ubi Deus loco pœnæ posuit, ut absque prole sint morituri, quod
certissimum habet effectum, si in matrimonii vinculo relinquuntur.
It. quamvis repudiatam ducere non liceat Deut. XXIV, 4: tamen, si con-
tigisset, non denuo dissolvendæ erunt nuptiæ. Reliquæ ergo dissolutio-
nis species non fiunt ex obligatione, i. e. quod & in vitis conjugibus dis-
solutio adjudicaretur, si in gradu prohibito ignorantes matrimonium
inissent: (secus ergo si concii, & in fraudem legis divinæ, ubi utique
magistratus & dissolvere & punire debet; quum nulla fraus peior
sit, quam quæ est in ipsam legem Dei) aut quædam dissolutio est ex
jure, i. e. quod una pars innocens possit divortium petere, non ve-
ro lædens hoc, tanquam medio divortii, uti.

§. I.

*Quenam ipso
jure positivo
recenseantur
causæ divor-
tii, & de qua-
nam divortio
scriptura lo-
quatur.*

Hic vero acris est controversia, de causis divortii jure positivo
universali licitis. Verum enim vero inspicamus ipsos hujus rei fe-
des atque fontes. Primus locus est Matth. XIX. Ibi v. 3. Pharisei
querunt, an marito liceat, *ob quamcumque causam, semet separare,*
ab uxore. Provoant ad Moïsem Deut. XXIV, 1. ubi Judæis permit-
tebatur, proprio ausu, suscipere divortia, datis sc. uxori literis divor-
tialibus, cujus rei potestatem vice versa uxores non habebant. Chri-
stus ergo, quum de permittibilitate divortii loquatur, sane ita re-
spondere cogitavit, uti Pharisei quærebant, adeoque eundem habuit
casum *spontaneæ* dissolutionis & *propria* auctoritate susceptæ, &
permittit, in casu unico adulterii uxoris, marito ejus, ut possit *semet*
sepa-

separare ab uxore adultera: sicuti Paulus, 1. Cor. VII. permittit uxori, in casu mariti adulteri. Jam vero, quum ipse loquatur de spontaneo divortio *activo partis infantis*, utique species divortii hujus non est malitiosa desertio alterius, 1. Cor. 7. v. 15. Hic enim innoxia pars *patitur* divortium, aut non dici potest, *semet separare*. Quemadmodum vero hoc ipso non interdictum fuit, quum Christus, in casu adulterii, infanti separationem permittat propriam, quum magistratus, ob meliorem ordinem, hujus rei decisionem in se suscipere queat, ita ut, propria auctoritate facta separatio, nondum divortium verum involvere debeat: ita nec, a dispositione juris positivi circa divortium, propria auctoritate susceptum, concludi potest, ad divortia, a magistratu, ex rationabili causa, introducta. V. *Brucknerus*, in Decil. Jur. matrimon. controv. C. XVI. §. 24.

§. II.

Nempe id, vi positivi juris, sequitur, quod magistratus, in casu adulterii & malitiosæ desertionis, parti innoxie petenti non possit divortium denegare, si acriter insistat, quum ipso positivo jure a nexu liberetur. Porro & id patet, in hoc nostrarum rerum publicarum statu, ubi *omne divortium est activum*, ex sententia sc. impetrantis, per Consistoria adjudicatum, malitiosam desertionem esse peculiarem divortii causam, quia sc. alterius separatio nondum divortium infert, a parte innocentis; quum prius processus desertionis infitui, & in dissolutionem sententia pronunciarum, eademque viresque rei judicatae nancisci debeat. Quum vero jus positivum suo silentio corroboraverit potius, quod rationes matrimonii dissolvendi politicas adprobet: etiam, absque metu, contra jus divinum peccandi, plures causas poterunt poni, ex rei natura, & *quatenus status matrimonii simul est status civilis*, fluentes. Scilicet, tum ex natura *imperii civilis*, tum, ex *natura pactorum*, quaedam iuxta matrimonii dissolvendi rationes resiliunt, quum matrimonium cum utroque certam habeat relationem, atque coherentiam. Nempe respectu prioris, matrimonii dissolutio imponi potest, in poenam alicujus criminis atrocis, si pars innocens aut petat, aut consentiat. V. g. si quis relegetur cum subligatione. It. si, in fraudem legis divinæ aut humanæ, de facto contraxerint matrimonium, sperantes, sic eludi posse intentionem legis,

G

legis,

legis, concubitus prohibentis. It. si uxor vel maritus hæreticam arriperet religionem, extra tres in imperio licitas. It. si insidias vitæ fruxerit conjugii: respectu posterioris, seu, quatenus matrimonia simul sunt *peculiaris vitæ genera, ex pactitia societate, de idoneo corporis quaestu conjugii præstando, & alios ab ejusdem usu excludendo*: matrimonium dissolvi poterit, ob errorem circa virginitatem essentialem, ob impotentiam, vim, metum, rapinamque, propter dolum, morbum latentem insanabilem &c. &c. de quibus omnibus admodum solide ratiocinatur *Brucknerus*, in Decis. Jur. matrimon. c. 1.

§. LII.

De dispositione Juris positivi universalis, circa constitutionem ecclesiæ ministrorum.

Vtlerius adhuc dispositio juris positivi, circa institutionem ecclesiæ ministrorum, est introspicienda. Id ex obligatione universali pendet, quod Deus, & in publicis concionibus, coli debeat. Ast hic Deus non unam eandemque œconomiam observavit. Modo enim, per immediatam vocationem, quosdam instruxit, modo, quum ecclesiæ excluderetur a societate civili, ipsi ecclesiæ potestatem dedit, docendo idoneos eligendi, modo & quosdam in specie elegit, qui, de dignitate ecclesiæ ministri, judicarent, atque, horum constituendorum, curam agerent. Jam ipsos principes, hujus rei curam in se suscipere, videmus, idque jure. (§. 2.) Deduxere quidam jus principis, quia esset Episcopus. Ast, si notionem Episcopi primævam assumamus, hi ab Apostolis initio, dein a tota ecclesiâ eligebantur, denique, per impositionem manuum, ab Episcopo jam initiato, confirmabantur. At sane princeps hanc potestatem, non ex successione suorum antecessorum, tanquam Episcoporum, continua, non ex collatione plebis, deducere *opus habet*; quum hoc quidem sit modus aliquis, introspectionis in ecclesiam acquirendæ, ast non unicus. Ipsa enim *occupatio* quædam est legitima, cujus jus princeps, ex majestate territoriali, atque ex ipsa principis idea, habet. Tenet ex ipso summo caractere, quo Deus ipsum ornavit, ut, quia summam habet potestatem, totius justitiæ curam occupare queat, ex conscientia, quod justum sit. Generalissime enim est jus naturalis, ut qui potentior est, & penitiorum justitiam habet, ac alter, alterum, ne contra jus naturæ peccet, eo usque adigat, quousque intentio subest divina. Princeps autem, & ex peculiaribus rationibus, ex idea principis fluentibus, jus circa sacra sibi vindicare potest.

§. LIII. Pri-

§. LIII.

Primo enim, locus quidam publico exercitio esse debet destinatus, quo & secure & commode conciones haberi queant: an, quis hujus rei efficiendæ majorem habet auctoritatem, ac princeps? Immo, quum ipsam totum territorium principis sit dominio subiectum, si legitime illud occupaverit, sane jure prætereundere potest, quum subditis templâ, adeoque partem territorii, concedat, ut, in compensationem, curam ecclesiæ, cujus singula membra simul subditi sunt, suscipiat. Sustainendi porro sunt ecclesiæ ministri, turbæ præcaveudæ sunt, crimina, ex læsione ecclesiæ subnata, puniendâ sunt. Quis aptior esset huic moderamini, quam princeps? Adeoque princeps curam harum rerum jure occupat. Insuper vero & potestas hujus rei ipsi collata est principi, quamvis hæc non sit unica ratio juris, in hac re principi competentis. (§. 52.) Principes enim nostri sunt principes Christianorum subditorum, pactis certis ipsi imperio obligati: corroboratum est ipsis, per conventiones publicas imperii, præcipue pacem Westfalicam, jus circa facta: sane jam non quæstio est, an principes, si vellent, huic sese subtrahere possent curæ. Nec enim volent, nec poterunt, si id facere velint, ad quod, per conscientiam, obligantur.

Princeps hujus rei curam tum legitime occupat, tum ipsi eadem collata est.

§. LIV.

Summam ergo, constituendorum munerum ecclesiæ, curam princeps gerit, & quo magis religio connexa est ipsius formæ status, eo priorior est causa ecclesiastica disquisitioni summorum tribunalium principis. Unde causa ecclesiastica a consistorio, si ibi primario tractetur, ad senatum ecclesiasticum, si peculiaris adest, & ab illius inde ad intimum, uti vocatur, cabinetum status, seu sanctius intimorum consiliorum collegium, cujus ipse princeps præses est & caput, ultimo loco devenit, nec hic, extra territorium, ad altius judicium appellare licet, quum læsio pacis publicæ non præsumatur; quippe quo unico casu utique provocatio datur, si læsio pacis religiosæ sit manifesta. Id etiam dependet ex auctoritate principis, quosnam terminos, quasnamque causas, cuius horum tribunalium in specie, reservare velit. Obligantur vero ipsi principes, non solum in conscientia, sed & nostri, ex nexu suo cum imperio, ne eos, qui Jus patronatus legitime habent quæsitum, turbent, sed potius tueantur. An hoc jus non ex conceptu

Causarum ecclesiasticarum disquisitio a principe peculiaribus tribunalibus reservari potest, solumque.

ceptu juris patronatus *possibili* deducendum, sed videndum, quatenus jus patroni, secundum leges, consuetudinesque patrias, sese extendat. Sic datur quoddam jus patronatus, ubi quis solum jus vocandi habet. Regulariter vero simul competit jus presentandi, & eligendi. Datur tamen & aliquod, absque jure vocandi. At de hoc plura, in Jurisprudentia ecclesiastica; quum prudentia juris positivi universalis solum ostendat, jus patronatus, in nostris introductum territoriis, non repugnare juri positivo universali.

§. LV.

An ipse princeps summus possit esse concionator in suo territorio.

Hic vero incidit quaedam curiosa quaestio tangenda, an princeps, si hujus rei dona acquisivisset, in suo territorio summus esse queat concionator: Et sane non solum adhuc hodie deprehendimus Archiepiscopos, qui simul sunt duces: sed & in veteri Testamento, David & Propheta & rex fuit. Immo sane subditorum animus insigniter commoveri posse videtur, si ipse princeps, quum in tribunali juberet, ex suggestu oraret: neque tamen obligatio hujus rei in principes cadit, de quo etiam non quaeritur, sed si vellent, an liceret? Quum vero conscientia propria eo adigi possit, ut rectum de nobis ipsis seramus iudicium: sane nec hujus rei potestas principi a subditis est deneganda, quum potius optimam de principe suo svere spem obligentur. Adeoque, quum omnes territorii sacerdotes munus suum externam habeant ex concessione principis, quamvis, ratione connexæ cum eodem scientia, verbum Dei aequè vereantur, ac princeps; jam vero vocatio, examen, ordinatio, sint quidem antecedentia requisita, si quis superiorem, hujus rei curam habentem, habeat; at, in territorio suo, princeps nullum habeat superiorem, quam Deum: etiam sufficeret hic utique principi sola vocatio interna, externam vero quum daret subditis, ab his demum expectare velle, absolum esset. Neque enim ipsa vocatio, examen, ordinatio aliter, quam in positis requiritur circumstantiis; quum inferior teneatur superiori edere signa internæ vocationis: at, sicuti ad inferiorem non spectat concionatorem, disquirere, an princeps idonea eligat subjecta: ita nec princeps obligatur, consensum subditorum hic prius expectare, ad quod jus a Deo accepit. Sed subditi solum attendere debent, an princeps rectè proponat verbum Dei: at si e hujus rei princeps ipse, per conscientiam, æque iudex fieri potest, ac qui-

libet

libet nostrum. Vnde princeps eo majorem imputationem haberet, nisi in conscientia capacitate hujus rei in se deprehendisset.

§. LVI.

Quædam adhuc, circa depositionem ecclesiæ ministrorum, notanda sunt. Profecto & reipublicæ interest, ut sacerdotes in auctoritate quadam status civilis sint, modo sub moderamine principis, & officii ratio, characterque sacer internus, per impietatem facile delectabilis, postulat, ut præ aliis studeant, illud in praxi testari, quod publice docent. Vnde eo graviores rationes Deo dabunt, si hocce suum negligant munus. At, quum quidam officii immemores, per experientiam, deprehendantur, principi iucumbit, quod ipse agere ubique nequit, ut quidam observent sacerdotum vitam: meliusque est, indignum detrueri, & prorsus ipsi munus adimi, quam, ut ipse princeps Dei subeat iudicium. Vigilabit ergo vice versa princeps, ne fidi pastores lædantur, promovebit eos potius, & lædentes acriter punire poterit: quo hic ordo sacer venerabilis maneat. Vnde si & concionator, ob pessimum vitæ genus, deponendus sit, honori ministerii potius cedet, si publice & solenniter ejusmodi detrudatur, non quidem ex papali illo principio, sed in terrorem, utque scandala tollantur. Vnde nec male actum videretur, ne in principem cadat suspicio, quasi indignum muneri præposuisset, ut publice moneretur ecclesiæ, depositum a veritate malitiose aberasse.

§. LVII.

Id vero tangendum adhuc est, pastores non solum ob vitam impiam, sed & imprudentem deponi posse. Eadem enim est intentio Dei, quæ vult, ut sacerdotes recte doceant & pie vivant, ut etiam magistratus teneantur auctoritatem. At quidam concionatores habent erroneum de majestate conceptum, nesciunt arcum influxum religionis, ad statum publicum: adeoque sæpius, ultra obligationem suam, aliquid audent. Inique sæpius applicatur status primæ ecclesiæ; deficiebant ibi imperantes, qui fuissent membra ecclesiæ; excludebatur tunc temporis ecclesiæ a societate civili: status sacerdotum nondum erat simul civilis, uti hodie: Paulus ipse revocabat ea, quæ coram summo sacerdote loquutus erat, quem, summum esse sacerdotem, nesciverat. Vbi quæso Apostoli imperatores gentiles publice reprehenderunt, quod impie viverent? Sacerdotes obligationem ulteriorem

*Quid juris
positivi sit
circa remo-
tionem sacer-
dotum ab offi-
cio.*

*Quod sit
sacerdotes ob
imprudentiam
possint remo-
veri.*

non habent, quam vel externa vel interna est vocatio. Externa non ultra pacta sese extendit. Interna demonstranda est, & superiorum iudicio committenda si sit mediata, uti moderna. Non decet iudimoderatori, sapere velle ultra pastorem, non pastori ultra Consistoria, ultraque principem. Quotiescunque ergo princeps aliud dignum subiectum substituit, ejusmodi imprudens concionator, si in zelo erroneo perfractarius sit, deponi poterit. Noli tamen hæc ad iniquas trahere consequentias,

§. LVIII.

Ex brevi potissimarum adhuc scientiarum residuarum sebediasinate, sistitur ratio, cur peculiari dissertationi reliqua maneat reservata, ad ibema ipsum alias pertinentia.

Sufficiant vero, quæ hæcenus, ex prudentia juris positivi universalis, tradidimus. Ast nondum omnes ejusdem exhaustimus classis. Nunc enim adhuc, *de potestate principis circa sacra & politica* ex jure universali concessa, præcipue executiendum est dogma. Immo & alia adhuc. In *limine* autem quasi Jurisprudentiæ, *abrumpendum* nobis jam jam est, quum *peculiari* adhuc dissertationi reliqua reservaverimus. Immo *dignus* sane & *amplius* superest campus, nexus scientiarum eruditionis, quarum hoc loco nondum fecimus mentionem. Restat enim, quoad ipsam Jurisprudentiam, præter *residua* Jurisprudentiæ divinæ capita, demonstratio nexus Jurisprudentiæ *naturalis*, cujus prægestum solum, (§. 2. seqq.) quoad *prima communia principia* cognoscendi, dedimus; ast, tota *prudencia status* huc pertinet: porro nexus Jurisprudentiæ *publicæ*, gentium in genere, in specie Europæarum, specialissime sancti Romani Imperii. Vterius Jurisprudentiæ *privatæ*, tum politice, tum ecclesiasticæ, tum feudalis; quæ ratione & *ante posita* disciplinæ Jurisprudentiæ tractari possunt, æque ac, quomodo harum scientiarum *theoria* a *praxi* discrepet. Ut & denique nexus historiæ *litterariæ* scientiarum Jurisprudentiæ. Quantuscumque porro campus sese aperit, in perscrutandis *Medicine* peculiaribus scientiis, tum *theoreticis* v. g. Anatomix, Botanicæ, Chimiæ, Chirurgiæ, quatenus vulnera ex succorum depravatione oriuntur, tum *præctici*, ubi natura corporis humani, viresque penitus evolvuntur, morborum natura, & præsertim causæ statusque exprimitur, temperamenta, ex diversa mixtione sanguinis orta, sollicite distinguuntur, vires herbarum atque medicamentorum, secundum morborum naturam, totumque ægroti statum, comparantur, adeoque ipsa Therapeutica, & *præservativa* morborum, & *restitutiva* san-

fanitatis, in quantum, per vires naturæ, effici potest, dicitur &c. Quid vero, si demum ad commune nostrum accedamus *Philosophiæ* forum, ubi vix dispensandum esse videtur, si quis eruditus dici vellet, & tamen, in nexu scientiarum philosophicarum, hospes foret. Si enim reliquas eruditionis scientias percurramus, tot propositiones ex Metaphysica, tot ex Physica, tot ex Logica, tot ex Philosophia morali, &c. erunt explicandæ, aut supponendæ, ut recte Philosophia omnium reliquarum sit instrumentum, aut non solum, aut inefficax in se, sed peculiaris habitus, basisque, cur omnium reliquarum scientiarum principia sint rationabilia &c. Immo tandem, licet ex ipso scientiarum nexu, inde earum limites, robur atque defectus facile dignosci possint: (Sect. I. §. 14.) tamen & hic quædam *in specie* tangi poterunt. De his autem singulis, favente Deo, sua occasione suoque loco, scripsim. Interim, L. B. vale, & si cupis, fave.

Vnica sit summo gloria lausque Deo.

Ne vacuum hujus superstitis pagine existeret spatium, coronidis loco, exhibere liceat positiones quasdam, ex aliis eruditionis disciplinis desumptas, & quidem:

I. Ex Prudentia status.

- 1) *Summa IMPERII CIVILIS maxima est, efficere, ut subditis ratio illa: quia imperans dixit, sit sufficientissima.*
- 2) *Huc maxima quum contrarietur præjudicium illud: imperantem suam potestatem atque majestatem UNICE ex collatione civium habere: hoc primario subditis, prudenti tamen modo, eradicandum est: quum 1) detur justa quedam, OCCUPATIO & POSSESSIO imperii civilis, 2) quum imperans eandem communem, cum consensibus, particulam majestatis habeat, respectu cujus a republica prorsus non dependet.*

II. Ex Jure gentium.

- 1) *gens prudentior jus habet, alteram, contra jus naturæ enormiter peccantem, sibi subjiciendi: immo huc obligata est, si sit potentior, sique altera gens in posterum quoque, contra jus naturæ peccare, continuaret.*

2) *ergo*

- 2) Ergo & imperans unius gentis, stulte regnans, quodsi ab altera gentis fuisset monitus, ut dignius regnet, & tamen idem stultum continuet regimen, detrudi ab imperio poterit per alteram gentem.

III. Ex Jure publico imperii.

- 1) Periculosa est distinctio, quod status imperii, qui simul rex est, aliquid in territorio germanico facere possit, sub pretextu, se id facere tanquam regem, quod tamen alias, tanquam status imperii facere, per jura imperii, prohiberetur.
- 2) Si projectum perpetue capitulationis in effectum deduci debeat; supponendum, 1) eandem porro imperii mansuram formam, 2) successores indistincte teneri, ad pacta antecessorum comprobanda.

IV. Ex Jure civili.

- 1) Qui, feminas **UBIQUE** curatore opus habere, putant, non ad Constitut. Elef. 15. P. II. provocare possunt; quum ibi contrarium positius adfirmetur, & solum in 3. casibus, secundum rei naturam, feminae minus valide, absque curatore, obligentur, 1) si sint uxores, ne inde praedictum marito enascatur, 2) in actibus judicialibus, quum non habeant personam standi in judicio. 3) in extra judicialibus, si sint minores, & se alii obligent.
- 2) Valent latae leges civiles, aliis fraudem inferentes, uti v. g. quod pignus, non lege commissoria, a pacto venditionis, ad creditorem transire possit, it. quod uxori, per adam vendere marito, est non donare, liceat. &c.

V. Ex Jure feudali.

Per se quidem licet, dominium rerum suarum utile, alteri, sub pacto reverentiae conferenti praestande, concedere: est non inde, quotiescunque dominium rei, sub ejusmodi, aliquo pacto, conceditur, statim, rem in **FEUDUM** datam esse, dicendum est.

VI. Ex Medicina.

Prescriptio proportionis incertae, in adhibendis medicamentis, ostendit, medicum, vel vires medicamenti, vel statum aegroti, non perfecte scire.

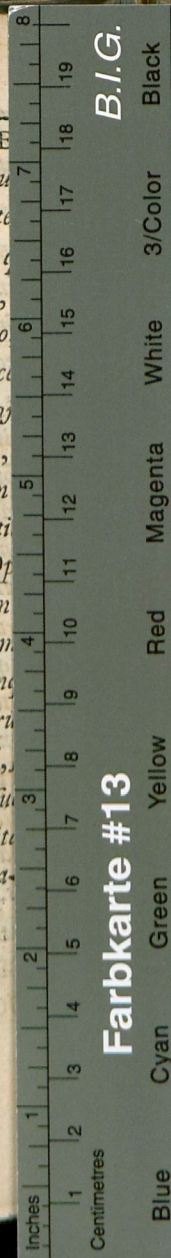
Leipzig, Diss. 1723
(K-Z)

ULB Halle 3
003 600 424

Sb.

B.I.G.

Farbkarte #13

16.

1723, 22
12

Q. D. B. V.
DISSERTATIONVM,
DE NATURALI
ANTIARVM ERVDITIONIS
V, LIMITIBVS, ROBORE,
ATQVE DEFECTIBVS,

PRIMA,

SISTENS, TVM PRAECOGNITA
HVIVS THEMATIS NECESSARIA,
IN SPECIE NEXVM IVRIS
RAE, THEOLOGIAE, ATQVE
ENTIAE IVRIS, PRAECIPVE POSI
TIVI VNIVERSALIS,

QVAM,
CONSENSV

TAE FACVLTAT. PHILOSOPH.
VBLICAE EXHIBET DISQVISITIONI,

PRAESES

. ERNESTVS PHILIPPI,

DRES. J. V. C.

RESPONDENTE

CHRISTIANO PHILIPPI,

MEGAPOLIT. IVR. STVD.

LIPSIÆ D. XII. MAJÏ A. c1o 1occe XXIII.

LITERIS IMMANVELIS TITIL.

